

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

ASSOS'TA LAHİT ÜRETİMİ VE İHRACATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURGÜL KOCAKAHYA

Tez Danışmanı

PROF.DR. NURETTİN ARSLAN

ÇANAKKALE – 2021

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

ASSOS'TA LAHİT ÜRETİMİ VE İHRACATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURGÜL KOCAKAHYA

Tez Danışmanı

PROF.DR. NURETTİN ARSLAN

ÇANAKKALE – 2021

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Nurgül KOCAKAHYA

19/11/2021

TEŞEKKÜR

Bu yüksek lisans tez çalışmasını gerçekleştirmeme imkân veren ve öğrencilik yıllarımdan itibaren ekip üyesi olmaktan mutluluk duyduğum Assos kazılarını yürüten, çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen saygı değer danışman hocam Prof. Dr. Nurettin ARSLAN'a, mesleki hayatıma farklı bakış açıları kazandıran saygı değer hocam Prof. Dr. Beate BÖHLENDORF ARSLAN'a, kazı başkan yardımcısı Arş. Gör. Nilden ERGÜN ve Arş. Gör. Caner BAKAN'a, arazi ve çizim çalışmalarında yardımlarını esirgemeyen meslektaşım ve mesai arkadaşlarım Gamze YERLİ ve Figen BAKAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Methone açıklarında ki gemi batığını fotoğraflayarak tezimde kullanmama izin veren fotoğrafçı Perikles MERAKOS'a ayrıca teşekkür ederim.

Öğrencilik hayatım ve çalışmalarım boyunca karşılaştığım zorlukların üstesinden geleceğime benden fazla inanan ve hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen meslektaşlarım Arif SEVER, Korhan İlter KOÇOĞLU ve sevgili arkadaşım Melek TANRIKULU'na, hayatımın her evresinde bana destek olan abim Hüseyin KOCAKAHYA ve değerli aileme teşekkürlerimi sunarım.

Nurgül KOCAKAHYA
Çanakkale, Kasım 2021

ÖZET

ASSOS'TA LAHİT ÜRETİMİ VE İHRACAATI

Nurgül KOCAKAHYA

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Nurettin ARSLAN

19/11/2021, 122

Assos kentinde uzun yıllardır devam eden kazı çalışmaları neticesinde, kentin nekropolis alanlarında bulunan lahit mezarlar açığa çıkarılmıştır. Tez çalışmasının konusu olan lahitle, kentin yerel andezit taşından üretilmiştir. Kentin çevresinde bulunan taş ocaklarında üretilen lahitle, geç Arkaik Çağ'dan Bizans Çağı'na kadar kentin nekropolisinde kullanılmıştır. Nekropolisteki lahit kullanım evreleri incelendiğinde sanduka ve kapaklarda dönemsel farklılıklar görülmektedir. Yaşlı Pilinius'un bu mezarlara defnedilen ölünün kırk gün içerisinde yok olduğunu eserinde belirtmesiyle ünlenen lahitle, MS. 2. yy. ile birlikte ihraç edilmeye başlamıştır. Bununla birlikte ilk kez lapis sarcophagus kelimesi Assos lahitle için kullanılmıştır. Assos'a özgü tabula ansata ve girland bezemeleriyle kendine has özgünlüğünü sergileyen lahitle, Akdeniz çevresi, İtalya ve Batı Anadolu kıyılarındaki kentlere ihraç edilmiştir. Methone açıklarında bir gemi batığı içerisinde bulunan Assos yarı mamul lahitle ihracatın deniz yolu ile yapıldığını kanıtlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nekropolis, Lahit, Taş Ocağı, Üretim, İhracat

ABSTRACT

SARCOPHAGUS PRODUCTION AND EXPORT IN ASSOS

Nurgül KOCAKAHYA

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Archaeology Science

Advisör: Prof. Dr. Nurettin ARSLAN

19/11/2021, 122

As a result of the excavations that have been going on for many years in the city of Assos, sarcophagi found in the necropolis areas of the city were unearthed. The sarcophagi, which are the subject of the thesis, were produced from the local andesite stone of the city. The sarcophagi produced in the stone quarries around the city were used in the necropolis of the city from the late Archaic Age to the Byzantine Age. When the sarcophagus usage phases in the necropolis are examined, periodic differences are observed in the sarcophagus and lids. The sarcophagi, which became famous for the fact that the elder Plinius stated in his work that the dead buried in these tombs disappeared within forty days, started to be exported in the 2nd century A.D. However, for the first time, the word lapis sarcophagus was used for Assos sarcophagi. The sarcophagi, which display their uniqueness with the tabula ansata and garland decorations unique to Assos, were exported to the cities around the Mediterranean, Italy, and Western Anatolian coasts. Semi-finished Assos sarcophagi found in a shipwreck off the coast of Methone proves that exports were made by sea.

Keywords: Necropolis, Sarcophagus, Quarry, Production, Export

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İKİNCİ BÖLÜM

ASSOS

2.1. Kent Tarihçesi	4
2.2. Batı Nekropolis Kazıları	6

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÖLÜ GÖMME ADETLERİ

3.1. Kremasyon.....	9
3.2. İnhumasyon	10

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
LAHİT ÜRETİMİ

4.1. Taş Ocakları.....	13
4.2. Üretim Evreleri.....	18
4.3. Lahit Kataloğu.....	29
4.3.1. Tip I.....	29
4.3.2. Tip II.....	30
4.3.3. Tip III.....	65
4.3.4. Tip IV.....	72
4.3.5. Tip V.....	75
4.3.6. Tip VI.....	76
4.3.7. Tip VII.....	77
4.3.8. Tip VIII.....	82
4.4 Antik Kaynaklarda Assos Lahitleri.....	84

BEŞİNCİ BÖLÜM
LAHİT İHRACATI

5.1. Tyrus.....	86
5.2. Sidon.....	87

5.3. Aleksandria/İskenderiye.....	88
5.4 Methone.....	89
5.5 Thesseloniki.....	90
5.6 Aleksandria Troas.....	91
5.7 Aigai.....	92

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ

KAYNAKÇA.....	98
ÖZGEÇMİŞ	101

SİMGELER VE KISALTMALAR

cm	Santimetre
Çev.	Çeviri
D	Derinlik
E.K.	Et Kalınlığı
G	Genişlik
m	metre
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
No	Numara
Şek	Şekil
U	Uzunluk
vd	ve diğerleri
yy.	yüzyıl

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Troas Bölgesi ve Assos Kenti'nin Konumu	3
Şekil 2	Pers hâkimiyeti altındaki Batı Anadolu haritası	5
Şekil 3	Assos kentinin güney yamacında bulunan yapılar.	6
Şekil 4	Assos kent planı	7
Şekil 5	Batı Nekropolis Arkaik ve Roma Caddeleri üzerindeki mezarlar	8
Şekil 6	Batı Nekropolis	9
Şekil 7	Ortak kremasyon yerinin kesitten görünümü	10
Şekil 8	Batı Nekropolis, Mezar 2, Mezar 40, Mezar 41 no'lu urne mezarlar	11
Şekil 9	Arkaik Çağ Pithos Mezar C X açması Mezar 11-17	12
Şekil 10	Amphora mezar	13
Şekil 11	Sanduka mezar örneği, Batı Nekropolis, Mezar 11	13
Şekil 12	Assos'un jeolojik yapısını gösteren harita	15
Şekil 13	Akropolis eteklerindeki andezit kaynakları	15
Şekil 14	Akropolis eteklerinde bulunan taş kırma aletleri	16
Şekil 15	Taş ocağında yarım bırakılmış lahit sandukası	17
Şekil 16	Batı Nekroopoliste yarı işlenmiş lahit sandukaları	18
Şekil 17	Tiyatronun oturma sıralarında bulunan yazıt	19
Şekil 18	C IX GR 4 Pişmiş toprak lahit çizimi	20
Şekil 19	Kireç taşı lahit	21
Şekil 20	C IX GR 4 Pişmiş toprak lahit çizimi	21
Şekil 21	İç kısmı işlenmiş kapak	22
Şekil 22	Arkaik cadde üzerindeki Klasik ve Hellenistik Çağ lahitleri	22

Şekil 23	Aristios Aile Mezarlığı	23
Şekil 25	Lahit sanduka ve kapağı arasındaki kireç harç ve kenet örneği	24
Şekil 26	Lahitler üzerinde bulunan isim blokları	24
Şekil 27	Augustus Dönemi lahdi.	25
Şekil 28	Roma İmparatorluk Çağı lahdi	26
Şekil 29	Yarı mamul lahit örnekleri	27
Şekil 30	Üç girlandlı yarı mamul lahit sandukası	27
Şekil 31	Ayazma Tepesindeki lahitler	28
Şekil 32	Aşağı Agora Bizans Şapelindeki lahit	28
Şekil 33	Batı Nekropolisteki lahitlerin dağılımı	29
Şekil 34	Tip I Pişmiş Toprak lahit	30
Şekil 35	CX GR 7 MÖ. 5. yy. lahit buluntuları	31
Şekil 36	S3 Açması Klasik Çağ Lahit Örneği ve Buluntuları	32
Şekil 37	S3 Açması Klasik Çağ buluntuları	33
Şekil 38	CX GR 7 MÖ. 5. yy lahdi	33
Şekil 39-97	Tip II lahit örnekleri	34-65
Şekil 98	Aristios Ailesi 1 no'lu lahit mezar buluntuları	66
Şekil 99-106	Tip III Hellenistik Çağ lahitleri	67-73
Şekil 107-108	Tip IV Augustus Dönemi lahit örnekleri	74-75
Şekil 109	Tip V Augustus Dönemi lahit örneği	76
Şekil 110	Tip VI Roma İmparatorluk Çağı lahdi	77
Şekil 111-115	Tip VII MS.2. yy. Yarı mamul lahit örnekleri	78-83
Şekil 116	Tip VIII Üç girlandlı lahit	84
Şekil 117	Ravenna'da bulunan Assos lahdi.	87
Şekil 118	Tyrus Nekropolisindeki Assos lahitleri	89

Şekil 119	Sidon’da bulunan Assos lahdi	90
Şekil 120	Aleksandria’da bulunan Assos lahitleri	91
Şekil 121	Methone batığındaki Assos lahitleri	92
Şekil 122	Methone batığı	92
Şekil 123	Thessalonikideki Assos lahdi	93
Şekil 124	Nikopolis Assos lahdi	94
Şekil 125	Kemallı Köyü’nde Assos yarı mamul lahdi	94
Şekil 126	Aigai Nekropolisindeki Assos lahdi	95
Şekil 127	Assos lahitlerinin bulunduğu merkezler	96
Şekil 128	Lahit ve kapakların tipolojik gelişimi	99
Şekil 129	Assos lahitlerinin bulunduğu merkezler ve lahit tipolojisi	100

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Küçük Asya'nın batı kıyısındaki Edremit Körfezi'nin batı ucundaki Assos, Troas bölgesinin güneyinde, volkanik bir kayalık üzerine kurulmuştur. MÖ. II. binde başlayan iskân günümüze kadar kesintisiz devam etmiştir. Akropolis etekleri ve çevresindeki zengin andezit kaynakları kentin imar faaliyetlerinde kullanılan başlıca yapı malzemesidir. Assoslular imar faaliyetlerinin yanı sıra büyük kütlelerin kesimine uygun olan andezitten lahit üretimine Arkaik Çağ'da başlayarak Bizans Çağı'na kadar sürdürmüşlerdir. Assos kentinde mevcut doğu, batı ve kuzey nekropolisi olmak üzere üç nekropolis alanı bulunmaktadır. Nekropolis alanındaki çalışmalar batı nekropolis ağırlıklı yapılmış, Arkaik Çağ'dan itibaren lahit kullanımının burada ve kentin çevresinde kullanıldığı T.J.Clarke, Ümit Serdaroğlu ve Nurettin Arslan tarafından yapılan çalışmalarla saptanmıştır.

Antik Çağ Yunan dünyasında kremasyon (yakarak gömme) ve inhumasyon (iskelet) olmak üzere iki gömü biçimi kullanılmıştır. Bu iki gömüde Assos nekropolisinde araştırmacıları tarafından saptanmıştır. Kremasyon gömü geleneğinde yakılan cesetler urne olarak adlandırılan seramik ve taş kaplara gömülmüştür. İnhumasyon gömü geleneğinde ise cesetler doğrudan pithos, amphora, sanduka mezar ve lahit mezarlara yapılmıştır.

Assos'un kendi yerel taşı olan lapis sarcophagus (andezit) taşından üretilen lahitler Roma Çağı'nda, Akdeniz ve çevresinde hem kısa hem de uzun mesafelerde büyük miktarlarda sevk edilen ticareti yapılan bir ürün olmuştur. Kentin çevresinde bulunan taş ocakların da üretilen bu lahitlerin ölümlerin etlerini hızlı çürütme özelliği uzak kentlerden talebin başlıca nedeni olmuştur. Öyle ki Filistin, Suriye, Trakya, Makedonya, Epiros ve Ravenna'ya ihraç edilen örneklerini görmek mümkündür. Ayrıca Pelloponnesos'un güneyinde Methone açıklarında bir gemi batığının Assos'tan alınmış lahitlerle yüklü olduğu saptanmış ve bu ticaretin deniz yolu ile yapıldığını kanıtlamıştır.

Bu Yüksek Lisans Tez çalışmasının amacı, Assos nekropolisinde bulunan Geç Arkaik Çağ'dan Bizans Çağı'na kadar kullanılan lahitlerin, kentin çevresinde bulunan taş ocaklarından çıkarılması ve üretimine ilişkin izlerinin kanıtlarını ortaya koymaktır. Bununla birlikte lahitlerin Assos nekropolisindeki kullanım evreleri ve tipolojik gelişimi de incelenmiştir. MS. 2. yy. ile birlikte ihracatı yapılan lahitlerin, ihraç edildiği bölgelerin tespitini yapabilmek bir diğer amaçtır.

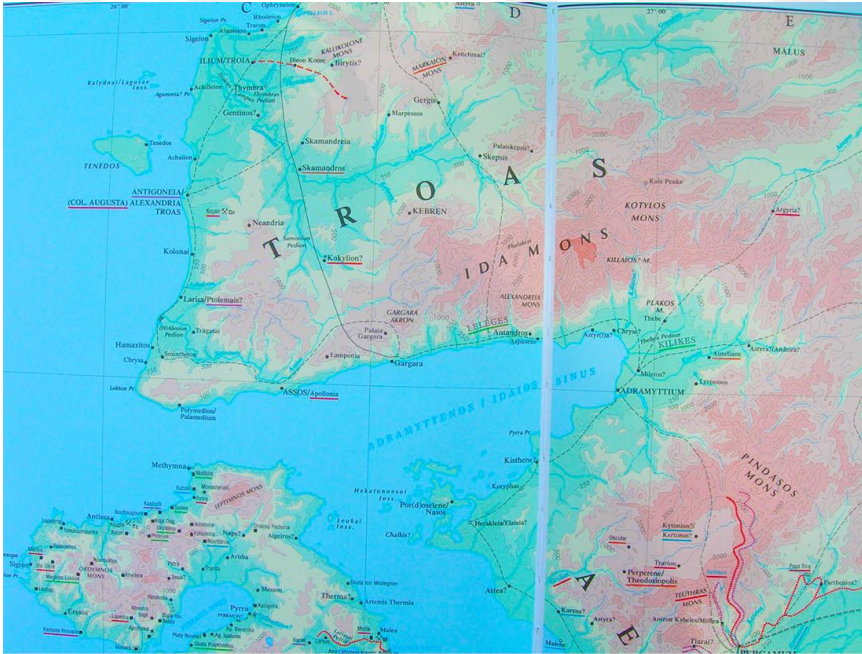
Bu tezde, Assos kenti doğu, batı ve kuzey nekropolislerinde farklı dönemlerde yapılan ve kazılarda açığa çıkarılan lahitlerin incelenmesini kapsamaktadır. Mezarlar kentin güney yönündeki bölgeler hariç diğer bölgelerinde yer almaktadır. Bu bölgelerden hiç kuşkusuz en yoğun mezarlar doğu kapısına bağlanan caddenin her iki yanında yer almaktadır. Ancak bu güne kadar sadece batı kapısı önündeki nekropoliste kazı yapılması nedeniyle diğer bölgelerdeki mezarlar hakkında bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Bunun yanı sıra antik kaynakların belirttiği lapis sarcophagus kelimesiyle ünlenen Assos lahitlerinin Roma Çağı'nda ihraç edilmesi ve bir ticaret ağı oluşturması da araştırmanın konusunu kapsamaktadır.

Assos kentinde üretilen lahitlerin Geç Arkaik Çağ'dan Bizans Çağı'na kadar kronolojik ve tipolojik değerlendirme yöntemleri kullanılarak tipolojik farklılıklar açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışma hazırlanırken Marc Waelkens'in 1982 yılında yayınladığı "*Dokimeion, Küçük Asya'nın Lahit Atölyesi Temsilcisi; Üretimi, Kronolojisi ve Tipolojisi*" adlı yayını metot olarak kullanılmıştır. Batı nekropoliste bu tez çalışması için toplamda sağlam 151 lahit ve 60 adet Roma Çağı'na lahit kapağı incelenmiştir. Bu lahitler konteks ve dönemsel farklılıklarına göre tipoloji oluşturulmuştur. Kentte Amerikan, Alman ve Türk ekiplerin nekropoliste gerçekleştirdikleri kazı raporları incelenmiş, kentle ilgili araştırmalarda bulunan diğer araştırmacıların kaynak taramaları yapılmıştır. Kentin çevresinde bulunan taş ocakları, lahit üretim alanları ve nekropolisteki lahitlerin çizim ve fotoğrafları yapılarak tipolojiye eklenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ASSOS

Assos Kenti, Biga Yarımadası'nın batı ucunda, Çanakkale-Ayvacık ilçesine bağlı Behram Köyü sınırları içerisinde. Assos Adremytteion Körfezi'nin kuzeyinde, Lesbos Adasının karşısındadır. Kentin zirvesi olan akropolis, deniz seviyesinden 238 m yükseklikte volkanik bir tepenin üzerine kurulmuştur (Cook, 1973: 240). Athena tapınağının bulunduğu akropolisin etrafında konumlanan tepe, çok sert ve porfir taşı görünümünde kırmızı trakitten oluşmaktadır (Texsier, 2002: 68). Assos, denizden 1.500 m yükseklikte bulunan Tuzla Çayı'nın kuzeybatısındaki trakit sırta hâkimdir (Cook, 1973: 240).

Şekil 1. Troas Bölgesi ve Assos kentinin konumu

Kentin kurulduğu eğimli coğrafi yapısı sebebiyle, teraslanarak düzlük oluşturulmuş, binalar bu yapay düzlüklere inşa edilmiştir. Kent, yaklaşık 3 km uzunluğunda surla çevrelenmiştir. Andezit taşlarla örülen surlar farklı örgü teknikleri ve kalınlıkları bakımından değişiklik göstermektedir. Kentin denize bakan batı yamacında bulunan gymnasium, güney yamacındaki agora ve çevresinde kuzey stoa, güney stoa, bouleuterion gibi kamu binaları yer almaktadır. Kentin kuzey kısmında günümüzde mevcudiyetini devam ettiren Behram köyü bulunmaktadır. Kentin önemli bölümlerinden biriside akropolisin güney yamacına inşa edilen yaklaşık beş bin kişilik kapasiteye sahip tiyatro olmakla birlikte, hemen onun güneyinde kalan gemilerin fırtınalı havalarda

beklemek için sığındıkları, kente refah getiren limanıdır. Diğer önemli alan ise kentin batı kapsı dışında yer alan Arkaik Çağ'dan Geç Bizans Çağı'na kadar kesintisiz gömü barındıran nekropolisidir. Assos kenti bir Yunan kentinin taşınması gereken tüm özellikleri taşımakta ve tipik bir Yunan kenti olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1. Kent Tarihçesi

Troas bölgesinde ki önemli kentlerden birisi olan Assos'ta, 1881 yılında Akropolis'teki ilk kazı çalışmalarında Bronz Çağı'na tarihlenen seramik parçaları ile taş baltalar bulunmuştur. 2007 yılında kentte ki en erken iskânı tespit etmek amacıyla kentin Akropolisinde kazı çalışmaları yapılmış ve elde edilen bulguların M.Ö. II. binyıldan önceye gitmediğini göstermiştir (Arslan, vd., 2009: 105). Assos kentindeki ilk iskân konusunda yazılı kaynaklarda az da olsa bilgilere rastlamak mümkündür. Bunlardan ilki Hitit metinlerinde Assuwa'nın Assos ile ilişkilendirilmesidir (Alparslan, 2002: 23-24). Bölge tarihi açısından önemli bir yere sahip olan Homeros, İlyada destanında sözünü ettiği Pedasos'un Assos kenti olabileceği bir diğer kaynaktır (Homeros, İlyada VI: 34). Strabon, *"Mrysilos, Assos'un Mithymnalılar tarafından kurulduğunu söyler, Hellanikos'ta onu bir Aeolia kenti olarak adlandırır"* demektedir (Strabon, XIII-I:58). Assos, MÖ. 7. yy. da 10 km uzaklıkta olan Lesbos adasından gelen Methymnalılar tarafından kurulmuştur. (Leaf, 1923: 295). Aeoller tarafından iskân edilerek Hellenleşmeye başlayan kent, gelişmiş ve uydu kenti olan Gargara'yı kurmuştur (Serdaroğlu, 1995: 11). MÖ. 560'da bölge ile birlikte Lydia himayesine giren kent, MÖ.5. yy. başlarında Batı Anadoludaki diğer kentler gibi Pers hâkimiyetine girmiş ve "Hellespontos Phrygyası" satraplığının bir parçası olmuştur (Fraydank, 2000: 1).

Persler, Salamis, Plataia ve Mykale yenilgisiyle Ege kıyılarını boşaltmak zorunda kalmış ve Assos MÖ. 387'de ki Antalkidas Barışı'na değin kısmen özgür kalmıştır (Serdaroğlu, 1995: 4). MÖ. 478 yılında Perslere karşı kurulan Attika Deniz Birliği'ne üye olarak katılan Assos, MÖ. 454-427 yıllarına kadar 100'er drahmi vergi ödemiştir (Boyana, 2006: 34). MÖ. 366/5* yılında Frig kralı Ariobarzanes, Pers kralına karşı ayaklanarak Assos'a sığınmış ve kent kuşatma altına alınmıştır (Arslan, 2010: 113). Pers hâkimiyetine giren kentin başına Eubolos isimli bir banker tiran yönetimi ele almıştır (Harding, 2006: 57-62; Trampedach, 1993: 68). Eubolos öldükten sonra kölesi Hermias kenti yönetmiştir. Hermias yönetimi esnasında, Makedonya Kralı II Philippos'un Pers'lere karşı mücadelede bir anlaşma yaparak maddi yardımda bulunduğu ileri sürülmektedir (Harding 2006: 124-125).

Şekil 2. Pers hâkimiyeti altındaki Batı Anadolu haritası (Burn, 1985: 363)

Hermias, MÖ. 347'de Atinada'ki filozoflardan Aristoteles, Ksenokrates, Erastos, Koriskos ve Theophrastos'u Assos'a davet ederek burada bir akademinin kurulmasını sağlamıştır (Strabon XIII 1,57; Marbach 1838: 237; Trampedach 1993: 75).

MÖ. 345 yılında Perslerin bir aldatmacası sonucu Hermias öldürülmüş ve kent tekrar Pers hâkimiyeti altına girmiştir (Clarke, vd., 1902: 2). Perslerin Assos kontrolünü ele alması sebebiyle Aristoteles kentten aynı yılda ayrılmak zorunda kalmıştır (Strabon XIII 1,57). MÖ. 334'de Granikos Savaşı'ndan sonra, bağımsızlığını tekrar kazanan kent, Lysimakhos Krallığı ve daha sonra Pergamon Krallığı kontrolüne geçmiştir. MÖ.133'de III. Attalos'un vasiyeti üzerine Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiştir (Buruldağ, 2009: 7). Roma İmparatoru Troas Bölgesi'ni Germanicus'a vermiştir (Arslan

2010:115). Assos'ta ele geçen bir heykel kaidesi ve bronz levha üzerindeki yazıtta, Assosluların Germanicus ve oğlu Caligula'ya bağılılıkları açıkça ifade edilmektedir (Barrett 1989: 13, 47,72).

Pax Romana Dönemi ile gelişim sağlayan kent, ticaretteki başarıları ile refah seviyesini yükseltmiştir. Bu dönemde kentte imar faaliyetleri olmuştur (Fraydank, 2000: 2). Bu imar faaliyetleri agoranın girişinde bulunan kime adandığı henüz belli olmayan ve MS.2. yy'a tarihlenen agora tapınağı ve güney stoanın güneyin de bulunan MÖ.1. yy'a tarihlenen, Lolia Antiochis tarafından yaptırılan hamam yapısı örnek verilebilir. Bunun yanında kentin MÖ. 4.yy'a tarihlenen tiyatrosuna MS.2.yy. da bazı eklemeler yapıldığı görülmekte ve kentin nekropolis alanında anıt mezarların inşa edildiği görülebilir.

Doğu Roma İmparatorluğu hâkimiyetin de saldırganlaşan kilise, ülkenin her yanında yer alan Yunan kültürünün anıtlarını tahrip etmiştir. İmparatorluk fermanlarıyla tapınaklar kapatılmış, onlardan çıkan malzemelerin diğer heykel ve mermer sütun gibi yapı malzemesi oluşturulmak için kireçle birlikte yakılmıştır (Clarke, vd., 1902:2). Bu yıkımın ardından kuzey stoanın kuzey yamacı, aşağı agora ve gymnasionun güney yamaçlarında kamu ve konut binaları inşa edilmiştir.

Şekil 3. Assos kentinin güney yamacında bulunan yapılar

Bizans Çağı'nda piskoposluk merkezi olan Assos, MS. 56/7 yılında Aziz Paulus tarafından ziyaret edilmiş ve giderek önemini kaybetmiştir (Böhlendorf-Arslan 2008:123). 1080'de Anadolu Selçuklularının işgaline uğramıştır. Daha sonra Karesi Beyliği'nin himayesine geçen kent, 1359 yılında Sultan I. Murat'a satılarak Osmanlı idaresine girmiştir

(Buruldağ, 2009: 7). Erken Osmanlı Devri'ne ait Hüdavendigar Cami ve Tuzla Çayı (Satnioeis) üzerindeki köprü kentte ki Türk Dönemine ait eserlere örnek verilebilir.

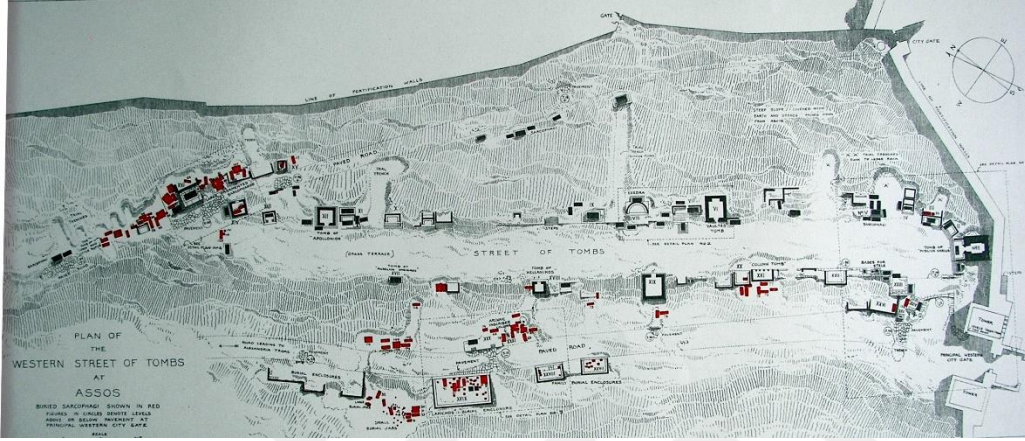
Şekil 4. Assos kent planı

2.2. Batı Nekropolis Kazıları

Assos kentinde doğu, batı ve kuzey nekropolisi olmak üzere üç nekropolis alanı bulunmaktadır. Doğu kapısı önündeki nekropolis günümüzde kısmen modern köy mezarları ile kaplıdır. Kentin doğusunda plan ve yüzey araştırmaları dışında detaylı kazı yapılmaması sebebiyle bu alanda mevcut olarak görünen az sayıda mezar ve lahit kalıntısı Roma İmparatorluk Çağı'na aittir. Kentin batı kapısı önündeki Batı nekropolis, Arkaik Cadde boyunca Arkaik Çağ'dan Geç Bizans Çağı'na kadar kullanıldığı tespit edilmiştir. Kent surları ve batı kapısı önünden başlayan nekropolis alanının bitişini saptamak güçtür. Arkaik Çağ'dan itibaren lahit kullanımı batı nekropolisi ve kentin çevresinde uzun yıllardan beri devam eden kazılarda ortaya konmuştur.

1879 yılında Clarke ve Bacon'un Assos'u ziyaretinden hemen sonra 1881'de Osmanlı Devleti'nden alınan izinle kazılara başlanmıştır. 1881-1883 yılları arasında gerçekleşen kazılarda kentin resmi yapıları ve batı nekropolisi ağırlıklı olarak araştırılmıştır (Clarke, vd., 1902:10). Batı kapısının önünde nekropolisde surların önündeki

Arkaik caddenin kuzeyinde, birbirine paralel iki caddenin varlığını tespit etmişlerdir (Çiz.1). Roma Caddesi üzerinde Publius Varius mezar anıtının da bulunduğu birçok anıt mezar ve Roma İmparatorluk Çağı'na ait girlandlarla süslenmiş birçok lahit Clarke ve Bacon ikilisi tarafından kazılmıştır (Arslan, vd., 2014: 109). Kentin kuzey yönündeki mezarlar sur duvarları dışında günümüzde modern köyün ve tarım alanları içerisinde dağınık bir halde yer almaktadır.

Şekil 5. Batı Nekropolis Arkaik ve Roma caddeleri üzerindeki mezarlar (Clarke vd.,1902: 221)

Amerikalı ekibin kazı çalışmalarından 100 yıl sonra Ümit Serdaroğlu başkanlığında yürütülen kazı çalışmaları restorasyon ağırlıklı yapılmış olup daha sonraki yıllarda Alman ekipler tarafından kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Alman ekibin 1989, 1990, 1991, 1992 ve 1993 yıllarında yapmış olduğu çalışmalar her yıl rapor şeklinde Asia Minor'de yayınlanmıştır. Yapılan kazı çalışmaları neticesinde arkaik cadde boyunca Arkaik, Klasik ve Hellenistik Çağ mezarları tespit edilmiştir.

2006 yılından sonraki kazılar Nurettin Arslan'ın başkanlığı altında yürütülmektedir. Bu dönem kazılarında Arkaik cadde ve onun her iki kenarındaki mezarlar gün yüzüne çıkartılmıştır. Bunun yanında S3 açması çalışmaları ve nekropolisde yapılan sondaj çalışmalarıyla kazı çalışmaları devam etmiştir. 2018 yılında Aristios Aile Mezarlığı kazıları yapılmış sonraki dönemlerde de nekropolisdeki Roma Çağı mezarlarının bulunduğu alanda çevre düzenleme ve temizlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Şekil 6. Batı Nekropolis

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖLÜ GÖMME ADETLERİ

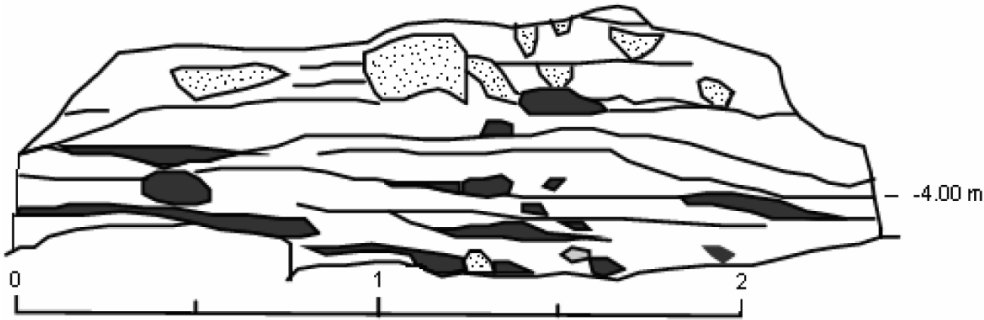
Antik Çağda diğer kentlerde olduğu gibi Assos'ta da ölümler, mezarların ve yazıtlarının ziyaretçiler tarafından açıkça görülebilmesi için şehir kapılarına yakın bölgeler tercih ederek, ana yollar boyunca şehrin dışına gömülmüştür (Stupperich, 1994: 57).

Antik Çağ Yunan dünyasında kremasyon (yakarak gömme) ve inhumasyon (iskelet) olmak üzere iki gömü biçimi kullanılmıştır. Bu iki ölü gömme geleneği de Assos nekropolisin de görülmektedir.

3.1. Kremasyon

MÖ. 1350'li yıllardan itibaren, inhumasyon gömü geleneğinin yanında ikinci bir ölü gömme geleneği olan kremasyon ortaya çıkmıştır (Garland, 1985: 124). Yunan dünyasına yayılan bu ölü gömme geleneği Assos kentinde Arkaik ve Hellenistik Çağ'da sıkça tercih edilmiştir.

Ölen kişinin cesedinin yakılarak defnedildiği kremasyon gömme geleneği farklı şekillerde uygulanmıştır. Yakma işlemi bazen C IX açmasında ki 11 no'lu mezarda olduğu gibi ölünün defnedileceği yerde yapılmış, bazen de D I açmasındaki gibi ortak yakma alanı oluşturularak ölü burada yakılmıştır (Stupperich, 1990: 18), (Şek.7). Yakılan cesede ait küller ve kemikler toplanıp urne olarak adlandırılan kül kaplarının içine konmuştur. Kremasyon gömü bölgeleri nekropolisin en eski alanlarıdır (Stupperich, 1994: 60).

Şekil 7. Ortak kremasyon yerinin kesitten görünümü (Stupperich, 1994: 70)

Arkaik Çağ'da Assos halkı yetişkinler için yakma geleneğini uygulamıştır. Arkaik Çağ'da urne olarak kullanılan kaplar genellikle yerel üretim gri renkli pithos, amphora ve oinochoe olarak karşımıza çıkmaktadır. (Arslan, 2008: 55). Yakılan cesetten geriye kalan

kemik parçaları ve kül toplanarak urnenin içine konduktan sonra, ağzı küçük bir vazo veya metal bir kâse ile kapatılmıştır. (Şek.8) Urne mezarların en erken örnekleri MÖ. 7. yüzyılın ortalarından MÖ. 6. yüzyılın ortalarına kadar uzanmaktadır (Stupperich, 1994: 68). Assos nekropolisinde küçük sığ tabakların urne kapağı olarak kullanılması yaygındır (Arslan, 2008: 51). Doğrudan ana kaya üzerine bırakılan urneler, etrafı taşlarla çevrilerek zemine sabitlenmiştir (Stupperich, 1994: 68).

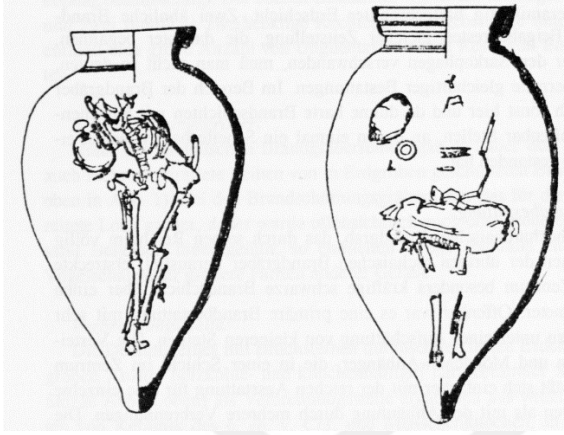
Şekil 8. Batı Nekropolis, Mezar 40, Mezar 41, Mezar 42 no'lu urne mezarlar

Klasik Çağ'da bu geleneğin örneklerine pek rastlanmamış ancak Hellenistik Çağ'dan itibaren kremasyon geleneği yeniden yaygınlaşmaya başlamıştır (Stupperich, 1994: 69). Hellenistik Çağ'da urnelerin yanı sıra kare formlu taş hazneler (ostothek) urne kabı olarak kullanılmıştır (Stupperich, 1992:8).

3.2. İnhumasyon

En basit hali ile vücudun bütünlüğünü koruyarak ölünün toprağa direkt gömülmesidir. Toprak, kum veya kaya üzerine ölünün uzunluğuna bağlı olarak kazılan mezar çukuruna, cesedin konulmasıyla oluşturulur. Bu gömü geleneği Assos'ta pithos, amphora, taş sanduka ve lahit mezarlar tarafından temsil edilmiştir. Bu gömü tipleri içerisinde en fazla iskelet gömü lahitler içerisine yapılmıştır (Stupperich, 1994: 61). Arkaik cadde boyunca caddeye paralel genellikle doğu batı yönünde yerleştirilen lahitler biraz düzensiz durmaktadır. İskelet gömüde, lahitler arasında bir çizgi sıra halinde dizilmiş pithos mezarlar lahit mezarlara göre daha erken olmalıdır. Ancak pithostan lahit kullanımına geçişte bir boşluk tespit edilmemiştir. (Stupperich, 1994: 61). Pithosların bir

bölümü daha sonraki gömüler nedeni ile kısmen tahrip olmuştur. Yaklaşık MÖ. 6.yy'ın ortalarında Assos'ta iskelet gömü geleneği başlamaktadır (Stupperich, 1994: 71). Pithoslar kaba maldan üretilmiş geniş kaplardır. Yetişkinlerin gömüldüğü, yaklaşık 2 metre uzunluğunda ki kulpsuz büyük depo kapları bu geleneğin öcüleridir (Stupperich, 1994: 71), (Şek. 9).

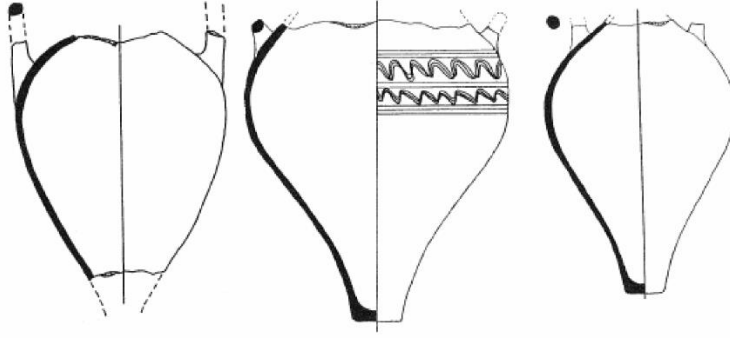

Şekil 9. Arkaik Çağ pithos mezar C X açması Mezar 11-17 (Stupperich, 1994: 72)

Genellikle içerisinde bir gömünün bulunduğu bu gömü biçiminde cesetler hocker pozisyonun da ve sırt üstü yatırılarak yapılmıştır (Stupperich, 1992: 24). Stupperich, nekropolis raporlarında ölü hediyelerinin kimi zaman ceset ile birlikte pithosun içine konduğunu kimi zamanda pithosun dışında bir çukur açılarak yanına bırakıldığını belirtmiştir. Defin yapıldıktan sonra pithosların ağzı büyük tabak, düz yassı yuvarlak bir taş bazen de büyük bloklara yaslanarak kapatılmıştır (Stupperich, 1992: 24, Stupperich, 1992: 22). Pithos mezarlarının yönü nekropoliste ki lahit mezarlarda olduğu gibi doğu batı yönünde uzanmaktadır. Ağzları doğuya dönük ve etrafı taşlarla çevrilerek sabitlenmiştir. Pithos mezarlara sadece erkek bireylerin gömülmesi dikkat çekicidir (Stupperich, 1994: 71).

Assos'ta diğer Helen kentlerinde olduğu gibi çocuklar kremasyon gömü geleneğinden muaf tutulmuşlardır. Bunun nedeni çocukların kemiklerinin daha hızlı parçalanmasıyla kremasyona gerek duyulmadığı olabilir (Stupperich, 1994: 77). Assos batı nekropolisinde sadece 0-5 yaş çocukların defnedildiği bir diğer gömü tipi amphora mezarlardır. Bu mezar örneklerine batı nekropolisde CX açmasında yoğun olarak karşılaşılmıştır (Buruldağ, 2009: 50), (Şek.10). Şuana kadar bulunan mezar konteks ve buluntularından yola çıkarak Arkaik Çağ da tercih edilen gömü tipi olduğu görülmektedir.

Genellikle çocuklar için tercih edilen gömü tipinden biriside kiremit mezarlardır. Assos da Arkaik Çağ'da kullanılmaya başlayan bu gömü tipi Klasik ve Hellenistik Çağda da yaygın olarak kullanılmıştır (Buruldağ, 2009: 81). Bu gömü tipinde bazen iki kiremit arasına defin yapılırken, bazen de sadece üst kısım kiremitle kapatılmıştır.

Şekil 10. Amphora mezar örneği Stupperich, 1994: 77)

MÖ. 7. yy'ın ikinci çeyreğinden MÖ. 6. yy'ın ilk çeyreğine tarihlendirilen taş sandık mezarlar kentin yerel andezit taşından yapılmıştır (Buruldağ, 2009: 50). Beş parça taş plakanın sanduka şeklinde birisi tabana, diğer dört parçanın iki kısa, iki uzun kenarlarına yapıştırılması ile oluşmuştur (Şek.11). Arkaik Çağ'da özellikle çocuklar için kullanılan bu gömü biçiminin MÖ. 5. yy. sonundan MÖ. 4. yy. ikinci çeyreğine kadar olan süreç de yetişkinler için kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 11. Sandık tipi mezar örneği. Batı Nekropolis, Mezar 11

Assos kentinde inhumasyon gömü biçiminde tercih edilen bir diğer gömü bu tez çalışmasının ana konusu olan lahit mezarlardır. Tezin bir sonraki bölümünde bu konu detaylı işleneceğinden burada değinilmemiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

LAHİT ÜRETİMİ

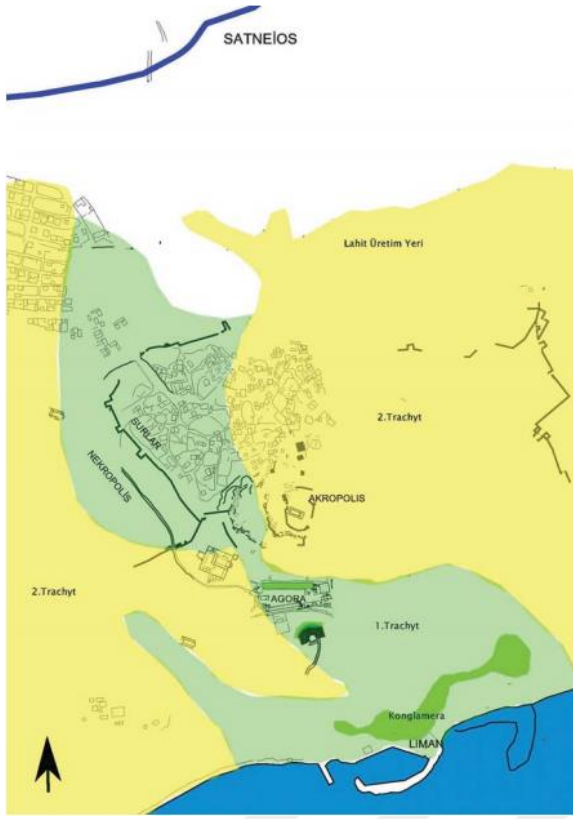
MÖ. 5. yy. sonlarından itibaren Assos'ta lahit kullanımının başlamasıyla, lahit üretiminin de bu tarihlerde başlamış olabileceği düşünülmektedir (Stupperich, 1994: 71). Kentin batı nekropolisinde yapılan kazılar neticesinde açığa çıkarılan lahitlerin, kentin yerel taşı andezitten yapıldığı görülmektedir. Kentin çevresinde bulunan taş ocaklarından, taş ustalarınca çıkarılan lahitlerin Arkaik, Klasik, Hellenistik ve Roma Çağlarında üretimi ve kullanımı yapıldığı saptanmıştır. Bu üretim ile birlikte aynı zamanda Roma Çağı'nda lahitler Akdeniz ve çevresine ihraç edilmiştir.

4.1. Taş Ocakları

Assos lahitleri, magmatik kökenli taşlar sınıfında yer alan andezit taşından üretilmiştir. Andezit, volkanik hareketlere bağlı magmanın yeryüzüne çıkması sonucu ani soğumasıyla oluşan bir tür sert kayadır (Başpınar vd, 2016: 1).

Assos kentinde akropolisin üzerine kurulduğu tepe, çevresindeki volkanik kayaların çoğunu oluşturan antik bir volkanın krateridir (Diller, 1881: 168). Patlamalar sonrası yüzeye ulaşan küller, 1. Trakit, 2. Trakit ve konglomera kayaçlarını oluşturmuştur. 1. Trakitin hâkim rengi mordur ancak sarımsı ve kırmızımsı mor olarak da değişmektedir. Tepe boyunca güneydoğu yönünde uzanan dar bir bantla birbirine bağlanan, biri güney diğeri kuzeybatı olmak üzere iki geniş alanda ortaya çıkar (Diller, 1881: 167). 2.Trakit, Assos'un meşhur lapis sarcophagus-lahit taşıını oluşturan andezittir. Gri, açık gri veya pembemsi gri renginde, ince taneli ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Taş, tanecikli bir yapıdadır. Sert görünümü kabaca granit ile karşılaştırılabilir. Yüzeyde, taneli bileşenler kırılmalıdır. Bu özelliği taşa uzaktan soluk ve kumlu bir görünüm verebilir (Fraydank, 2000: 78). Akropolis'in doğusu, kuzeyi, batısı ve limana kadar olan güney yamaçlarında yoğun olarak yayıldığı görülmektedir (Diller, 1881: 172).

Kuzey stoa ve tiyatronun kuzey yamaçlarında görülebilen kırmızımsı tonlarında ki konglomera ise kül, cüruf ve trakit artıklarından oluşmaktadır. Sert ve içerisindeki farklı çakıl taşları yüzünden şekillendirilmesi zor olan konglomera genellikle terasların inşasında kullanılmıştır (Arslan, 2018: 492).

Şekil 12. Assos'un jeolojik yapısını gösteren harita (Arslan, 2018: 510)

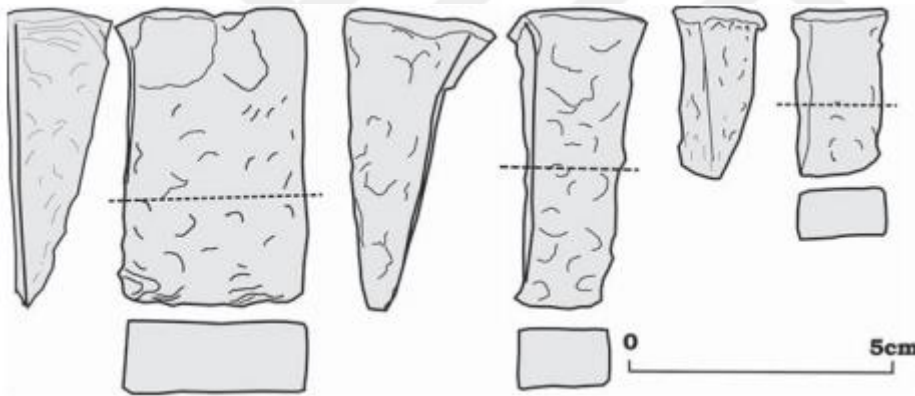
Assos kentinde üretilen lahitlerin ana hammaddesini oluşturan 2. Trakit olarak da adlandırılan andezit taşı, akropolis ve eteklerinde yoğun olarak bulunmaktadır. (Şek.13)

Şekil 13. Akropolis eteklerindeki andezit kaynakları ve konglomera kayalıkları

Hem kentin içerisinde olması hem de kullanıma uygun kesilebilmesi sebebi ile hammadde kaynağı olarak akropolis eteklerindeki kayalar tercih edilmiş ve kentteki yapıların inşasında kullanılmıştır. Taş ocaklarının inşa alanlarına yakınlığı maliyeti de önemli ölçüde azaltmış olmalıdır (Arslan, 2018: 493).

Kentin doğu ve batısında bulunan birçok kayalık alanda taş temin etmek amacıyla kayaların kesildiği görülmektedir. Roma Çağı'nda taş ocağı işçilerinin kullandığı aletler; kesme çekici, pürüzleştirme çekici, soyma çekici, balyoz, murç, düz keski tırnaklı keski, taşçı kalemi ve gönye kullanıldığı görülmektedir (Adam, 1994: Fig.45). Assos'ta ki taş ocaklarında aletlerin taş yüzeyinde bıraktığı izlerden yola çıkarak bu aletlerin kullanılmış olduğu düşünülmektedir. 1985 yılında ki kazı çalışmaları esnasında akropolis eteklerinde bulunan bir grup taşçı aleti (demirden yapılmış keski ve çekiç) bu düşünceyi kanıtlar niteliktedir (Şek.14).

Şekil 14. Akropolis eteklerinde bulunan taş kırma aletleri

Lahit üretiminin aşamaları çok çaba ve emek gerektiriyor olmalıdır. Üretimin ilk basamağı uygun bir taş damarından lahdin yapılacağı taşı temin etmektir. Taş ustalarının kullandığı uygun taşçı aletleri ile birlikte bloklar ilk aşama da dikdörtgen biçiminde çıkarılmış olmalıdır (Wootton vd., 2013: 7). Yeni çıkarılan blokların her yönden yaklaşık olarak düz olacak şekilde kaba ve kare haline getirilmesi, genellikle taş ocağında gerçekleştirilen bir görevdir. Bu çalışmalar genellikle nokta keski, bazen de taş ocağı kazması ile yapılmaktaydı (Wootton vd., 2013: 7). Kaba bir formda çıkartılan dikdörtgen bloklar şekillendirmenin ilk aşamasıdır. Taş ocağından nakliye edilmeden önce ağırlığını azaltmak için sandığın içinin genellikle taş ocağında boşaltılması yapıldı (Wootton vd, 2013: 8).

Günümüzde modern Behram ve Paşa Köy arasında varlığını sürdüren Satnioeis Çayı'nın geçtiği vadi Antik Çağ boyunca taş ocağı olarak faaliyet göstermiştir. Modern köy mezarlığının kuzeyinde, ırmağa bakan kuzey yamaçta ana kayadan koparılmış bir lahit bulunmuştur. Ana kayadan dikdörtgen bir blok halinde kesilen lahdin dört yüzü kabaca işlenmiştir. 2,04 x 0,80 x 0,77 m ölçülerindedir (Arslan, 2018: 493), (Şek.15). Bu lahdin sandık kısmı oyulmak üzere hatları belirlenmiş fakat içerisi boşaltılmamıştır. İşlenmeye hazır, ana kayadan koparılmış yarı mamul lahit olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanda ki mimari blok ve sütun tamburu üretimine ilişkin bulgular bura da sadece lahit üretimi yapılmadığını aynı zaman da kentin imar faaliyetlerinde kullandıkları malzemeleri temin ettikleri taş ocağı olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 15. Taş ocağında yarı bırakılmış lahit sandukası

Batı nekropolis de Amerikalı ekibin yapmış olduğu kazılarda açığa çıkarılan bir lahit incelendiğinde lahdin içerisinin boşaltıldığı bezemelerinin ise yarı bırakıldığı gözlemlenmiştir. Bu lahdin iki kısa kenarı ve bir uzun yüzündeki girlandların tam olarak işlendiği görülürken, diğer uzun yüzünde sadece girland hatlarının belirlendiği, detaylı işlenmediği görülmektedir (Şek.16). Uzun yüzleri kırık olan bir başka lahdin kısa kenarında girlandın tam işlenmediği ve kısa kenarın pürüzleştirilmediği görülmektedir (Şek.9). Buradan yola çıkarak lahitlerin girland ve tabula ansata gibi bölümlerinin taş ocağında işlenmediği sadece bezemelerin ana hatlarının belirlenmiş olarak ocaktan çıktığı düşünülmektedir. Marmara Adası'ndaki mermer ocaklarında üretilen ve tamamlanmamış halde ihraç edilen çok sayıdaki lahit daha sonra ihraç edildikleri yerel atölyelerde tamamlanmak üzere sevk edilmiştir (Stefanidou-Tiveriou, 2010: 157). Yunanistan'ın

güneyindeki batıkta ele geçen ihraç ürünü Assos lahitlerinin limanda gemiye yüklenmeden önce girland ve tabula anasata kısımlarının işlendiğini ortaya koymaktadır (Arslan, 2018: 493).

Şekil 16. Batı Nekropolisde yarı işlenmiş lahit sandukaları

Devşirme bir malzeme kullanılmadığı sürece herhangi bir taş işleme projesinin ilk aşaması, uygun bir taş bloğun ocaktan çıkarılmasını içermektedir. Roma'da çok fazla taş ocağı bulunmamasından dolayı, Romalılar egemenlik kurdukları yerlerden taş temin etmek amacıyla taş ocağı işletmeciliğine ilgi duymuşlardır. İmparator Augustus Dönemi'nde Assos'ta gymnasionu tamir ettiren ve agoranın güneyine bir hamam yaptıran Lollius ailesinin kentteki taş ocaklarını işlettiği tahmin edilmektedir (Arslan, 2018: 495). Assos'ta taş ocağı işletmecileri kadar taş ocaklarında çalışan ustalarda önemli bir role sahiptirler. Öyle ki kentin önden gelen meslek grupları arasında sayılmaları tiyatronun oturma sıralarında yer alan *Λατόμων* yazıtı ile epigrafik olarak ispatlanmaktadır (Şek.17). Latomos'un bazen taşı işleyen kişiler için kullanılan lithoksoos kelimesiyle aynı anlamda kullanıldığı bilinse de, latomos genel olarak taş ocağı işçilerini tanımlamak için kullanılan bir kelimedir (Arslan vd., 2013: 74).

Şekil 17. Tiyatronun oturma sıralarında bulunan yazıt

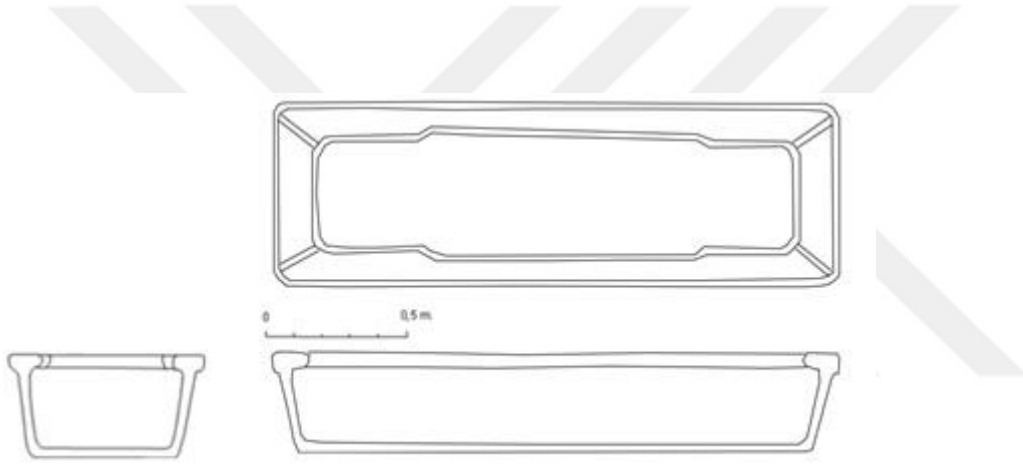
Assos trakitinde, $KA1_3(SO_4)_2(OH)_6$ formülüne sahip potasyum-alüminyum sülfat içeriğine sahip az olsa da alunit/şap bulunmaktadır (Gaiser, 1985: 101). Volkanik kayalarda görülebilen bu durum, lahitler içerisindeki etlerin hızlı bir şekilde çürümesine sebep olduğu kabul edilmiştir. Modern tıp uzmanları da alunitin eti çürütme özelliğini teyit etmektedir (Gaiser, 1985: 100). Anulit güneş ışınlarının etkisiyle ısınma yaşadığında toz haline gelmektedir. Bu toz antik kaynaklarda belirtilen taşın çiçeklenmesi olmalıdır. Anulitin organik maddeler üzerinde aşındırıcı ve yıkıcı bir etkisi bulunmasından dolayı, gömü esnasında lahit içerisine serpiştirilmiştir (Gaiser, 1985: 101). Çürüten cesetlerin nemi ile birlikte aşındırıcı bir etki etmiş ve bu nedenle Assos'ta üretilen lahitler için et tüketen taş özelliğini ortaya çıkartmıştır (Gaiser, 1985: 107).

4.2. Üretim Evreleri

Troas Bölge'sinde en erken lahit örneği, Kızöldün Tepesi'nde bulunan MÖ.520/500'e tarihlendirilen Polyksena Lahdi'dir (Sevinç, 1996: 251). Troia kralı Priamos'un kızı Polyksena'nın kurban edilme sahnesinin lahit üzerine işlenmesi hem bölge tarihi, hem de dönemin heykel sanatı hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Bu lahit Anadolu'da bulunan figür bezemeleri lahitlerin en erken örneğidir (Çevirici, 2006: 6). Fakat lahdin üretim yeri ile ilgili kesin bilgiler mevcut değildir. Troas Bölgesi'ndeki nekropolisler ve taş ocakları incelendiğinde Assos kentinde olduğu gibi büyük bir lahit üretimi bulgularına rastlanılmadığı görülmektedir.

Assos'un kendi yerel andezit taşı ve üretimi olan lahitler Arkaik Çağ sonlarında kullanılmaya başlamış ve Bizans Çağ'ı sonlarına kadar devam etmiştir. Nekropolisde CB K XXI I mezar yapısının arka tarafında, iki taş lahitin altında yer alan MÖ. 5. yy'ın

başlarına tarihlendirilen kil lahit (C IX GR 4) dışında tüm lahitler taştan yapılmıştır (Stupperich, 1993: 16). Pişmiş topraktan yapılan lahitler pithos mezarlardan taş lahitlere geçişi temsil etmektedir (Stupperich, 1994: 73). Bu lahitin içerisinde MÖ. Erken 5.yy'a tarihlendirilen üç adet Attik parfüm kabı terracotta proton ve metal spiral küpe bulunmuştur (Stupperich, 1996: 61). Assos'ta ki pişmiş toprak lahitlerden elimizde sadece iki adet örnek vardır. Güneydeki Klazomenai'nin zengin boya bezemeli lahitlerinin aksine boyasız ve bezemesizdirler. Bu lahdin kilden bir kapağı yoktur fakat andezit bir blokla üzeri kapatılmıştır (Stupperich, 1993:25). İçerisindeki kırmızımsı kil, mika ve diğer katkı maddeleri ile pithos mezarlar karşılaştırıldığında benzerlik göstermiştir. Assos'un yerli bir ürünü olduğu saptanmıştır (Stupperich, 1994: 73), (Şel.18).

Şekil 18. C IX GR 4 Pişmiş toprak lahit çizimi (Stupperich, 1994: 73)

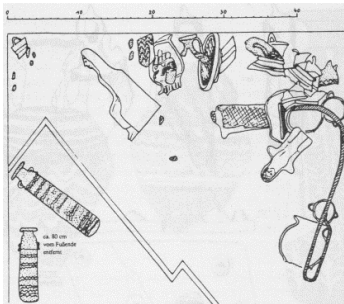
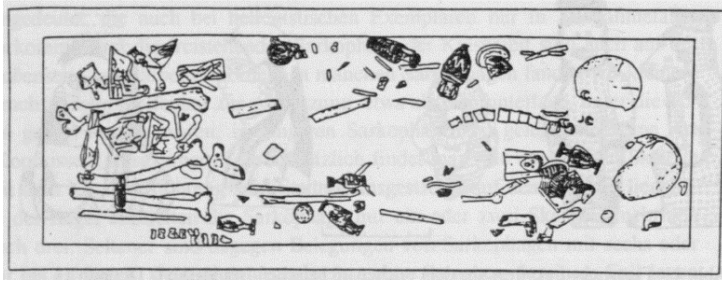
Larichos Aile mezarlığının kuzeydoğusunda, Arkaik cadde üzerinde bulunan alanda bir adet Akçin taşı ile benzerlik gösteren kireç taşı lahit bulunmaktadır. 2.03X72X50 cm ölçülerinde ki bu lahit, Assos'un kendi yerel taşı andezit bir kapakla kapatılmıştır. Lahdin etrafında ki diğer mezarlar Klasik Çağ'a aittir. Bu yüzden konteksi ile karşılaştırıldığında Klasik Çağ'da Akçin'deki taş ocaklarından getirilmiş olma ihtimali söz konusudur. Fakat bir analiz yapılamadığı için ne taş ocağının faaliyeti hakkında ne de lahit hakkında henüz kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır (Şek.19).

Şekil 19. Kireç taşı lahit

Arkaik ve Klasik Çağ'da, yekpare taşın içinin boşaltılmasıyla oluşan lahitler neredeyse sandukanın ve kapağın iç kısımlarının pürüzsüz bir şekilde işlendiği gözlemlenmiştir. Dış yüzeyleri bazen kaba bazen de pürüzsüz ve sade görünümlü bu lahitlerin, Klasik Çağ'ın ortalarına doğru sanduka ve kapaklarının tamamen dikdörtgen bir form aldığı ve boyutlarında artış olduğu gözlemlenmektedir.

MÖ. 5. yy'ın sonlarından kullanıldığı tespit edilen C X açmasında ki 7 no'lu lahit mezar, 1 erkek, 1 kadın bireye ait gömü içermektedir. İçerisinde ki oturan terracotta figürin, üzerinde Hippalectryon bulunan fayans lekythos ve 2 adet cam amphoriskos lahdi tarihlendirmede yardımcı olan buluntulardır (Stupperich, 1994: 76), (Şek.20).

Şekil 20. C IX GR 7, 5. yy. lahdi ve buluntuları (Stupperich, 1994:76)

Kapak bölümleri incelendiğinde ise erken örneklerde blok taşın doğrudan kapak işlevi gördüğü söylenebilir. Sonra ki örneklerde ise kapakların dikdörtgen formda pürüzsüz ve tamamen işlenmemiş olarak bırakılmıştır (Stupperich, 1994: 73). Fakat bu durumda istisnalar bulunmaktadır, pürüzsüz kapakların yanı sıra kaba kapakları da görmek mümkündür. Kapakların iç yüzeyleri incelendiğinde sandukanın dudak kısımlarının oturabileceği şekilde oyulduğu görülür. Bu işçilik ile lahit sandukası ve kapağının bir birine kenetlenmesi amaçlanmış böylelikle lahdin içerisine toprak veya herhangi bir dolgu malzemesinin girmesi önlenmiş olmuştur (Şek.21).

Bazı lahitlerin içerisine, defin yapılan kişinin başının altına destek amaçlı konulan bir tür yastık işlevi için taşlar bırakılmıştır (Stupperich, 1994: 74). Bu yastık bazen lahdin içerisi oyulurken yastık formunda kabartma şeklinde de bırakılmıştır.

Şekil 21. İç kısmı işlenmiş kapak

Batı kapısına bağlanan Arkaik cadde üzerinde bulunan bu lahitler incelendiğinde tercih edilen gömü geleneğinin kremasyondan inhumasyona doğru yöneldiği ve Klasik Çağ'da lahit kullanımının arttığı görülmektedir (Şek.22).

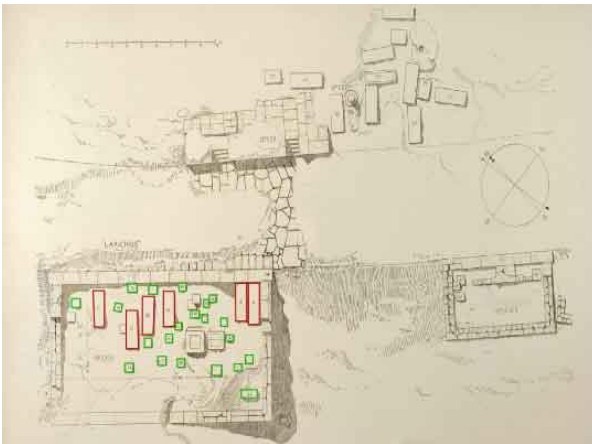
Şekil 22. Arkaik cadde üzerindeki Klasik ve Hellenistik Çağ lahitleri

Hellenistik Çağ lahitleri ise kaba görünümünden biraz daha soyutlanarak daha ince sandukalara ve hafif üçgen alınlıklara sahiptir (Fraydank, 2000:88). Gümü gelenekleri incelendiğinde ise kremasyon geleneğinde bir artış olduğu urne mezarların yoğun olarak tercih edildiği görülmektedir. Batı nekropolisdeki Aristios Aile Mezarlığında 21 adet gömüden kiremit mezara defnedilen bir çocuk dışında diğer gömülerin urne mezar olması ve bunun yanında aile fertlerinden sadece bir bireyin lahit mezara defnedilmesi örnek olarak verilebilir (Şek.23).

Şekil 23. Aristios Aile Mezarlığı

1882 yılında Amerikalı kazı ekibi tarafından keşfedilen, batı nekropoliste Arkaik caddenin batısında bulunan Larichos Aile Mezarlığı bir diğer örnektir. 26 adet taş urne ve 6 adet lahit mezar bulunan alanda, yoğun olarak urne mezarların tercih edildiği görülmektedir. (Şek.24)

Şekil 24. Larichos Aile Mezarlığı

Hellenistik Çağ'ın kapak formunda ise dikkat çeken özellik lahitlerin açılmaması veya olumsuz doğa şartlarına maruz kalmaması (yağmur suları, toprak akıntısı, böcek vb.) için sanduka ve kapak arası kireç harcı ile yapıştırılmasının yanında bazı lahitlerde sanduka ve kapağın birleşme noktalarına kenet yapılmıştır. (Şek.25).

Şekil 25. Lahit sanduka ve kapağı arasındaki kireç harç ve kenet örneği

MÖ. 5. yy'da kullanılmaya başlanan lahitler MÖ. 2. yy. ortalarına kadar toprağın altına konulmuştur (Stupperich, 1990:14). Mezar sahibinin kimliğini belirtmek için, isminin yazılı olduğu küp formundaki isim bloklarının kullanımı da lahitlerin kullanıma paralel olarak devam etmiştir (Stupperich, 1992: 10), (Şek.16).

Şekil 26. Lahitler üzerinde bulunan isim blokları

Roma İmparatorluk Çağı'nda lahit yapımında genellikle mermer tercih edilmiştir. Fakat yerel üretim alanlarındaki taş türlerine göre bu tercih değişmektedir. İmparatorluk Çağı lahitlerinin yapımıyla ilgili üç merkezin varlığı açıkça bilinir: Roma, Atina ve

Anadolu' da Phrygia bölgesindeki Dokimeion'dur (Koch, 2001: 17). Bu üç merkezin yanı sıra Anadolu'da yerli lahit üretimi yapan ve kısıtlı ihraç ağı olan kentler ise; Aphrodisias, Efes, Marmara Adası (Prokonnessos), Halikarnassos ve Assos örnek verilebilir.

Batı Kapısına bağlanan Arkaik cadde üzerinde Arkaik, Klasik ve Hellenistik Çağ mezarları yer almaktadır. Buradaki alanın kısıtlı kalmasından olacak ki bu caddenin kuzeyinde Roma Çağı mezarlarının bulunduğu iki cadde Amerikalı kazı ekipleri tarafından açığa çıkarılmıştır. Polygonal teras duvarın yukarısında ki yamaçlarda Bu alanda Roma İmparatorluk Çağı'na ait, yüksek podyumlar üzerine konulan girlandlı lahitler ve anıt mezarlar yer almaktadır (Stupperich, 1994: 62). Bu dönem lahitleri önceki dönemler ile karşılaştırıldığında sanduka ve kapakları daha büyük boyutlarda olduğu görülür.

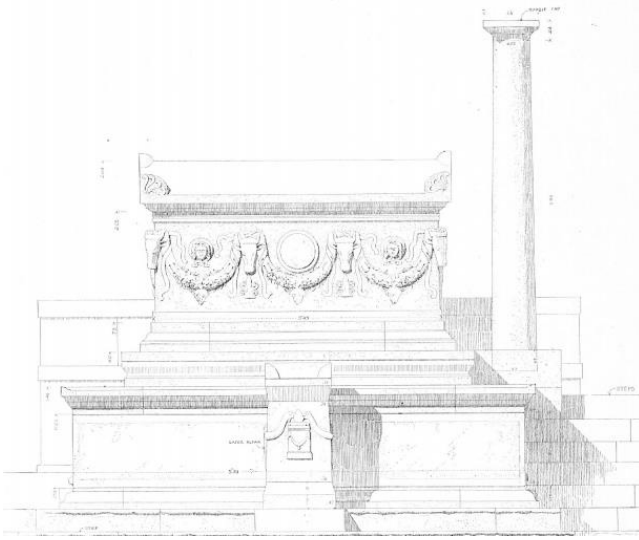
Roma İmparatorluk Çağı'ndan itibaren lahitler, ölümlere ibadet etmek için mezar odası veya yüksek podyum üzerine yerleştirilmiş, toprağın altına gömme geleneğinden vazgeçilerek, toprağın üzerinde bırakılması tercih edilmiştir (Fraydank, 2000: 102). Bu uygulama ile birlikte mezar sahiplerinin isimleri sandukanın uzun kenarında bulunan tabula ansata bölümlerine yazılmaya başlanmıştır (Stupperich, 1994: 74).

Roma Çağı lahitlerini üç gruba ayırmak mümkündür. Augustus Dönemi'ne ait lahitlerin sanduka bölümü sade ve köşe detayları işlenmemiş akroterlerli lahitler ilk grubu oluşturmaktadır (Arslan, 2018: 491), (Şek.27). Podyum üzerinde sergilenen bu lahitlerin üzerinde hiçbir dekoratif bezeme yapılmamıştır. Bu gruptaki lahitlerin üzerine tabula ansata eklenmemiş, mezar sahibinin ismi doğrudan lahdin dış yüzeyine yazılmıştır

Şekil 27. Augustus Dönemi lahdi.

Girlandlarla süslü lahitler ikinci grubu oluşturmaktadır. Nekropoliste ikinci Roma caddesinin kenarında bulunan bu örnekler yüksek bir podyum üzerindedir. Bu gruptaki lahitlerin uzun yüzlerinde bukranionlarla taşınan üç girland görülmektedir (Koch vd., 1982: 516). Roma İmparatorluk Çağı'na tarihlenen bu lahitler, ilk bezemeli örnekler olarak karşımıza çıkan gruptur. Uçlarında üzüm salkımı bulunan meyve çelenkli girlandlar yüksek kabarmadır. Çelenkleri birbirine bağlayan kurdeleler ise alçak kabartma ile yapılmıştır (Clark vd., 1902: 261). Çelenklerin ortasında Medusa kabarmasına yer verilmiştir. Kapağın üçgen alınlıklarının merkezinde rozetler, köşelerine ise palmetler işlenmiştir (Clark vd., 1902: 260). Bu gruptaki lahitlere tez çalışması esnasında rastlanmamıştır, Amerikalı kazı heyetinin raporlarından bilgilere ulaşılmıştır (Şek.28). Bu gruptaki lahitlerin üretimi yapılırken önce ki çağlarda olduğu gibi tabula ansata kullanılmamıştır. Mezar sahibinin ismi ayrıca sunak taşları üzerine yazılarak mezarın önüne veya herhangi bir yerine konmuştur. Bu durum lahit üretimiyle birlikte yeni bir iş gücü ve zaman gerektirmiş olmalıdır.

Şekil 28. Roma İmparatorluk Çağı lahdi.

Üçüncü tip lahitler yarı mamul (halb fabrikation) olarak adlandırılan lahitlerden oluşmaktadır (Koch vd., 1982: 516), (Şek.29). Lahitlerin uzun kenarında ortada tabula ansata yer almaktadır. Tabulanın her iki yanından kısa kenara doğru ince ve düz kabartma şeklinde işlenen girlandlar uzanmaktadır. Bu girlandlar stilize koçbaşları ile köşelere sabitlenmiştir (Koch vd., 1982: 516).

Şekil 29. Yarı mamul lahit örnekleri

Girlandlar bazen ikili bazen de bukranionlarla taşınan üç girland halinde görülmektedir (Koch vd., 1982: 516), (Şek.30). İnce ve düz girdadların üst kısmında disk biçiminde rozetler yer alırken, girlandların altında sarkan stilize üzüm salkımı görülmektedir. Kısa yüzlerde ise tek bir girland ve üzerinde disk biçiminde rozet veya tabula ansata görülür. Çatı biçimindeki kapağın üçgen alınlık kısmı bazen sade bazen de yine disk şeklinde rozet bulunmaktadır. Üçgen alınlığın kenarlarında detaysız işlenmiş köşe akroterleri yer almaktadır. Prokonnessos tipinde yerel olarak üretilen bu gruptaki yarı mamül lahitlerin girlandları çok ince ve bukranionların hatları belirtilerek şematik olarak işlenmiştir (Koch vd., 1982: 519).

Şekil 30. Üç girlandlı yarı mamul lahit sandukası

Bizans Çağ'ında ise lahit üretiminin devam edip etmediği kesinlik kazanmasa da lahit kullanımının devam ettiği görülmektedir. Lahit kullanımını en iyi takip ettiğimiz yerlerden birisi Batı Nekropolisin içerisinde inşa edilen Ayazma Kilisedir. MS. 10. yy'da inşa edilen kilisenin yer döşeme ve duvarlarında lahit bloklarının devşirme olarak kullanıldığı saptanmıştır (Arslan vd., 2014: 152). Daha sonra mezarlık kilise olarak kullanılan kilisenin içerisinde birçok bebek ve çocuk iskeleti bulunmuştur. Kilisenin batısında bulunan lahit mezarlar Hellenistik ve Roma Çağı'nda üretilmiş fakat ikinci kullanım olarak Bizans Çağı'nda değerlendirilmiştir.

Şekil 31. Ayazma Tepe lahitleri

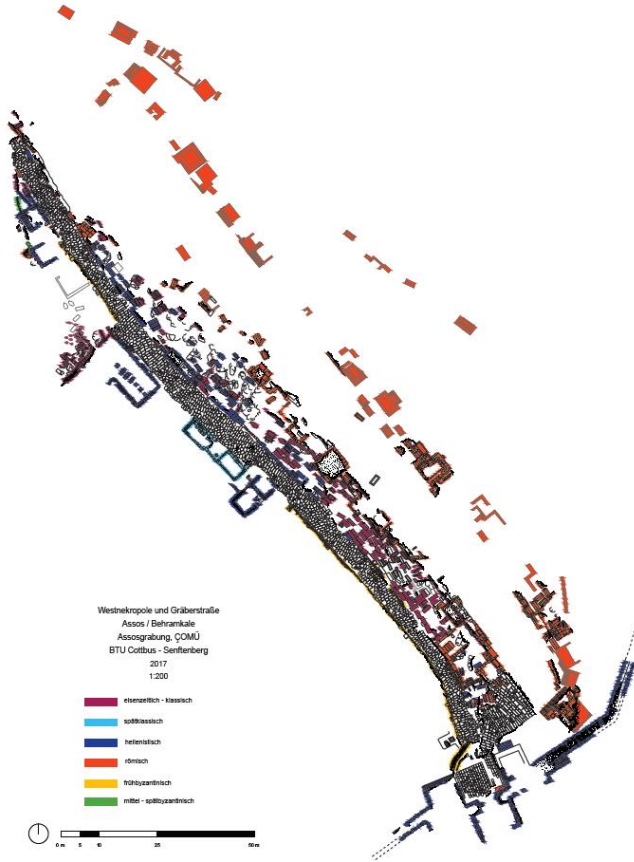
Aşağı Agorada Büyük Yapı'nın doğusunda Tetrapylon bulunmaktadır. Bu alan Bizans Çağı'nda kilise olarak kullanılmıştır. Kilisenin kuzeybatı duvarının hemen dışında içerisinde ki gömülerin MS. 6. yy'a tarihlendirilen bir lahit bulunmuştur (Arslan vd., 2017:61). 1.90X68 cm ölçülerinde ki lahdin sandukası ve kapağı bezemesizdir. Lahitte iki bireye ait gömü tespit edilmiştir. Mezar sahiplerinin ise şapel ile aynı dönemde gömüldükleri ve önemli din adamları oldukları düşünülebilir (Arslan vd., 2017:61). Lahdin sanduka ve kapak formu incelendiğinde, sandukanın bezemesiz ve zemininde hafif eğim ve kabartmayla yastık formu elde edilmeye çalışıldığı, köşelerinin tam olarak işlenmediği saptanmıştır. Kapak kısmının ise iç yüzeyinde sandukanın dudak kısımlarına oturması için hatlarının belirtildiği fakat tam olarak işlenmediği görülür. Lahdin tipolojik olarak incelenmesi sonucunda lahit kataloğunda Tip II'nin içerisinde incelenmesi gerektiği ve Klasik Çağ'da üretildiği, ikincil olarak kullanıldığı söylenebilir.

Şekil 32. Aşağı Agora Bizans Şapeli lahdi.

Thessaloniki’de bazen tek bir lahit birden fazla kişi için kullanılmıştır. Aynı aileye mensup akrabalar bazen tek bir lahit içerisine gömü yapılmıştır. Bu durumda sülalenin ismini belirten tek bir isimlik yeterli olmuştur (Thea Stefanidou-Tiveriou, 2010: 156). Assos’taki lahitlerde de bu durum söz konusudur. Bir lahdin içerisinden birden fazla gömünün yapılması C IX açmasındaki 7 no’lu lahit ve S3 açmasındaki içerisinde 8 farklı bireye ait gömü barındıran 17 no’lu mezar örnek verilebilir.

Batı nekropolis genel olarak incelendiğinde Arkaik cadde üzerinde açığa çıkarılan lahitlerden 88 adet lahdin Klasik Çağ, 48 adet lahdin Hellenistik Çağ ve 15 adet lahdin ise Roma Çağı’na ait lahitlerin üretildiği görülmüştür. Roma Çağ’ına ait 60 adet lahit kapağı Batı Nekropoliste tespit edilmiştir. Fakat bu kapakların sandukalarına dair izler mevcut değildir. Kapakların hepsi üçgen alınlık ve çatı formundadır. Dört köşelerinde işlenmemiş stilize palmetler yer alır. Belirtilen sayıların dışında ki birçok lahit kırık olduğu için tipoloji bölümüne dâhil edilmemiştir.

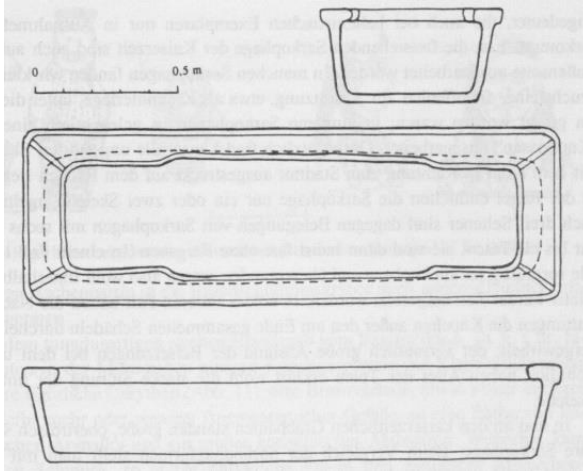
Şekil 33. Batı Nekropolis lahitlerin dağılımı

4.3. Lahit Kataloğu

Kentte günümüze kadar yapılmış kazı çalışmaları ve yüzey araştırmaları sonucunda farklı özellikte birçok lahit ele geçmiştir. Bu lahitlerin sanduka ve kapak boyutlarının yanı sıra dönemsel olarak eklenen bezemeleri dikkate alınarak tipoloji oluşturulmaya çalışılmıştır. Form ve bezemelerine göre lahitler 8 tipe ayrılmıştır ve Lahitlerin tarihlendirilmeleri buluntularına göre yapılmıştır. Katalogda sanduka ve kapakların uzunluk, genişlik, yükseklik, et kalınlıkları ve derinlikleri de verilmiştir. Ayrıca lahitlerin boyutları dikkate alınarak 1/20 ölçeğinde çizilmiştir.

4.3.1. Tip I (Kat. No.1)

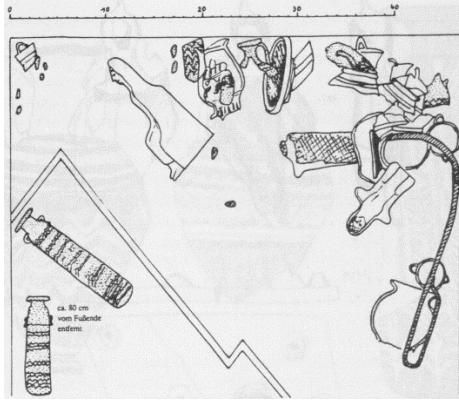
Bu grubun altında incelenen lahitler pişmiş toprak lahitlerdir. Günümüze kadar yapılan nekropolis çalışmalarında sadece iki adet pişmiş toprak lahit üretildiği tespit edilmiştir. 1994 yılında ki kazı çalışmaları esnasında bulunan C IX GR 4 no'lu lahit ilk örnektir. Bu grup altında ki lahitler boyasız ve bezemesiz olarak üretilmiştir. Stupperich, kırmızımsı kil ve mika incelemeleri sonucu Assos'un yerli ürünü olduğunu belirtmiştir. Bu lahitler MÖ. 5.yy'a tarihlendirilmektedir.

Şekil 34. Tip I Pişmiş Toprak Lahit

4.3.2. Tip II (Kat. No.2-64)

Bu grup altında incelenen lahitler andezit taşından yapılmıştır. Bu tipteki lahitler MÖ. 5. yy. ve MÖ. 3. yy. başlarına kadar takip edilebilir. Masif lahit bloğunun içerisinde boşaltılmasıyla oluşan sanduka ve kapaklar erken örneklerde kabaca işlenmiştir. Arkaik ve Klasik Çağ lahitlerini buluntu konteksi olmadan ayırt etmek güçtür. Bu yüzden iki döneme ait lahitler sadece Tip II içerisinde ele alınmıştır. Genellikle bu iki çağ aralığında ki lahitlerin içerisi düzgün ve pürüzsüz şekillendirilirken, dış yüzeyleri kaba bırakılmıştır.

Şekil 35. C X GR 7 MÖ. 5.yy. lahit buluntuları (Stupperich, 1994;76)

Klasik Çağ ortalarında, lahit sanduka ve kapak bölümleri kaba görünümünden uzaklaşmış daha düzgün ve dış köşeleri daha keskin dikdörtgenimsi bir formdadır. Sandukaların zemin kısımları incelendiğinde düz olmadığı ve oyulma esnasında oluşan izlerin varlığı görülebilir. Görülen bu yassı eğimler, yastık işlevini oluşturmak için kasıtlı olarak yapılmış olabilir. Bunun yanında lahit sandukasının iç kısımlarında bazen köşe kısımları oval olarak bırakılmıştır.

Dikdörtgen forma sahip lahitlerin kapakları da dikdörtgen formda ve bazen düz bir şekilde işlenmiş, bazen de kaba bırakılmıştır. Genel formları ise sade ve düz olarak tanımlanabilir. Bunun yanı sıra kapağın iç yüzeyinin dikdörtgen formda hatlarının belirtildiği gözlemlenir. Bu uygulama Klasik Çağ ortalarına doğru kapağın iç kısmına, sandukanın dudak kısımlarının oturabileceği şekilde oyulduğu görülür. Bu tipte ki lahit ölçülerinden yola çıkarak boyutlarının arttığı söylenebilir.

Batı Nekropoliste ki S3 açması lahitleri incelendiğinde bu tipe uygun lahitleri örneklendirmek mümkündür. İçerisinde 8 farklı bireye ait gömü barındıran 17 no'lu lahit mezar farklı zamanlarda pek çok kez kullanılmıştır. Mezar hediyesi olarak 3 adet lekythos ve 1 adet kâse bulunmuştur. Mezardaki en erken buluntu olan 17.2 numaralı lekythos M.Ö. 430 - 420 tarihini verirken, 17.1 buluntu numaralı lekythos mezarın muhtemelen son kullanım evresi olan M.Ö. 4. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmektedir (Bakan, 2009: 26).

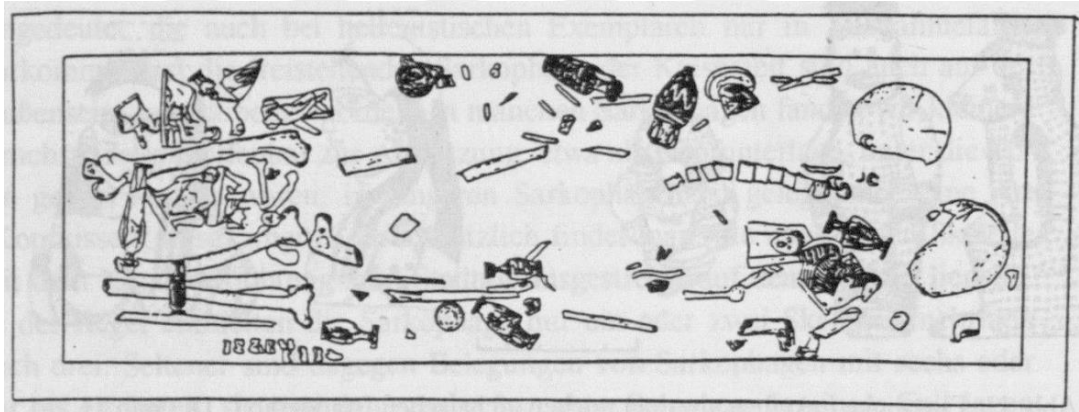
Şekil 36. S3 Açması Klasik Çağ lahit örneği ve buluntuları

S3 açmasının 21 no'lu lahit mezarı tipolojik olarak incelendiğinde yukarıda ki tüm tanımlara uygun örnek verilebilecek diğer lahittir. İçerisinde ki buluntular incelendiğinde Mezardan ele geçen buluntular; 2 adet camdan boyalı amphoriskos ve kırık parçalar halindeki kırmızı figürlü lekythosdan oluşmaktadır. Mezarın tarihi, M.Ö. 5. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen cam amphoriskos ve M.Ö. 475'e tarihlenen kırmızı figürlü lekythosdan yola çıkarak, M.Ö. 475-450 olarak belirlenmiştir (Bakan, 2009: 28).

Şekil 37. S3 açması Klasik Çağ lahit buluntuları

Kat.No.2

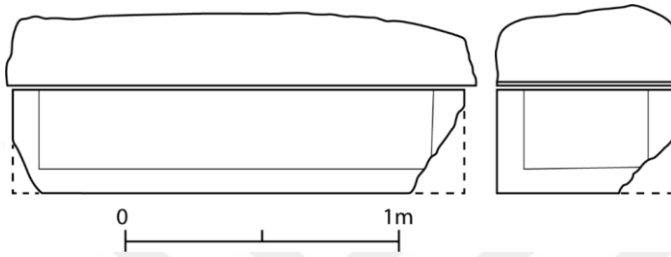
Şekil 38. C X GR 7 MÖ. 5. yy. Lahdi

Sanduka: U. ? G. ? Y. ? E.K. ? D. ?

Kapak: U. ? G. ? E.K. ?

Tarih: MÖ. 5. yy.

Kat.No.3

Şekil 39

Sanduka: U. 1.66 m G.66 cm Y. 40 cm E.K. 7 cm D. 43 cm

Kapak: U. 1.72 m G. 66 cm E.K. 26

Tarih: Erken Klasik Çağ

Kat.No.4

Şekil 40

Sanduka: U. 1.92 m G.69 cm Y. 61 cm E.K. 8 cm D. ?

Kapak: U. 2.02 m G.86 cm E.K. 25 cm

Tarih: Erken Klasik Çağ

Kat.No.5

Şekil 41

Sanduka: U. 1.71 m G.60 cm Y. 56 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 1.98 m G.80 cm E.K. 24 cm

Tarih: Erken Klasik Çağ

Kat.No.6

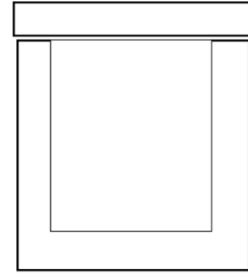
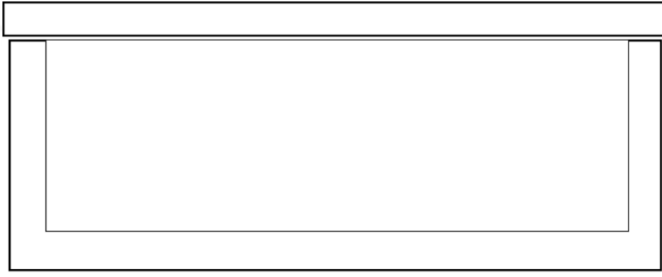
Şekil 42

Sanduka: U. 1.83 m G.65 cm Y. 54 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 1.93 m G.70 cm E.K. 22 cm

Tarih: Erken Klasik Çağ

Kat.No.7

0 1m

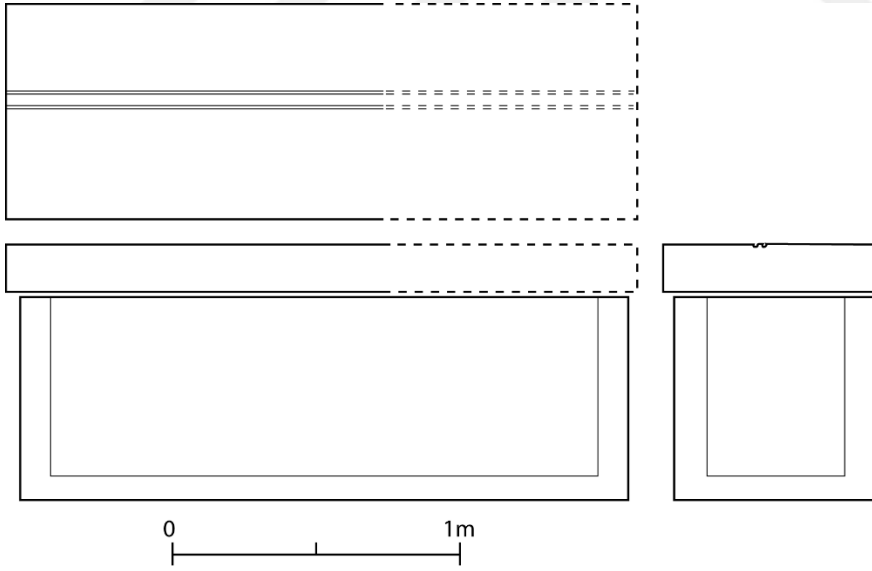
Şekil 43

Sanduka: U. 2.25 m G.80 cm Y. 80 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.30 m G.84 cm E.K. 12 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.8

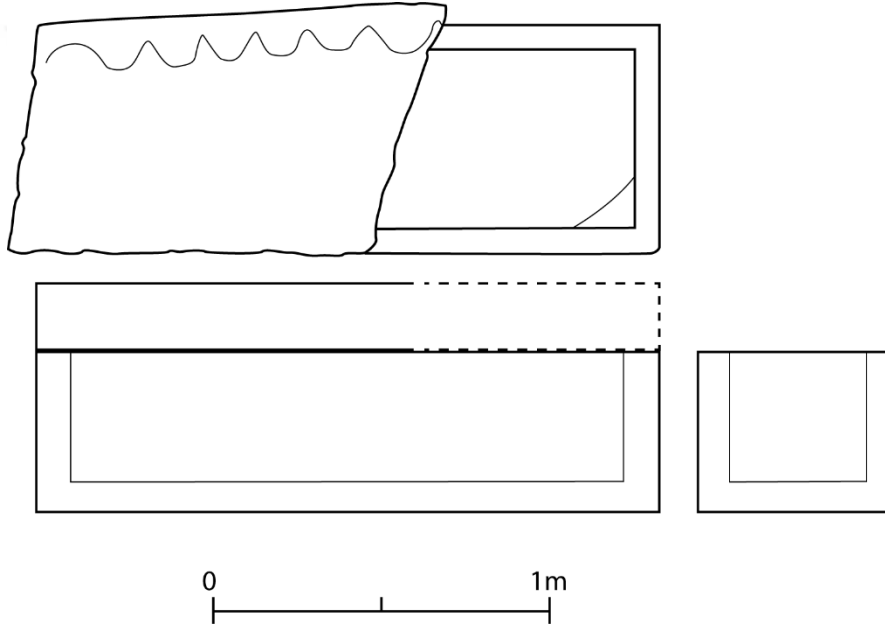
Şekil 44

Sanduka: U. 2.12 m G. 70 cm Y. 72 cm E.K. 10 cm D. 53 cm

Kapak: U. 1.32 m G. 76 cm E.K. 16 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.9

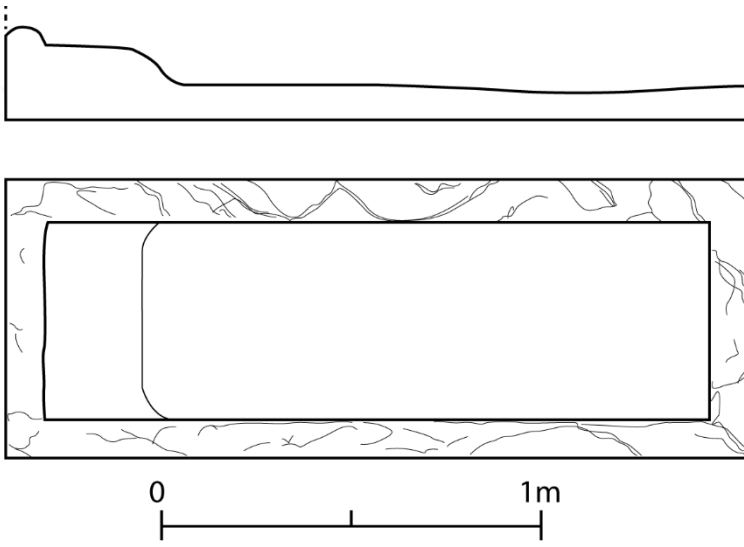
Şekil 45

Sanduka: U. 1.85 m G. 57 cm Y. 48 cm E.K. 7 cm D. 45 cm

Kapak: U. 1.22 m ? G.76 cm E.K. 18 cm

Tarih: MÖ. 475-450

Kat.No.10

Şekil 46

Sanduka: U. 1.96 m G. 75 cm Y. ? E.K. 10 cm D. ?

Kapak: U. ? G.76 cm E.K. 18 cm

Yastık ölçüleri: 55 x 23 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.11

Şekil 47

Sanduka: U. 1.91 m G. 80 cm Y. ? E.K. 8 cm D. 50 cm

Kapak: U. 2.27 m G.93 cm E.K. 10 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.12

Şekil 48

Sanduka: U. 2.19 m G. 80 cm Y. 54 cm E.K. 8 cm D. 50 cm

Kapak: U. 2.27 m G.93 cm E.K. 10 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.13

Şekil 49

Sanduka: U. 2.16 m G. 77 cm Y. 75 cm E.K.? D. ?

Kapak: U. 2.24 m G. 92 cm E.K. 20 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.14

Şekil 50

Sanduka: U. 2.15 m G. 81 cm Y. 76 cm E.K.? D. ?

Kapak: U. 2.28 m G. 90 cm E.K. 18 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.15

Şekil 51

Sanduka: U. 2.23 m G. 77 cm Y. ? E.K.? D. ?

Kapak: U. 2.31 m G. 88 cm E.K. 28 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.16

Şekil 52

Sanduka: U. 2.13 m G. 77 cm Y. 65 cm E.K.? D. ?

Kapak: U. 2.30 m G. 90 cm E.K. 20 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.17

Şekil 53

Sanduka: U. 2 m G. 74 cm Y. 70cm E.K.? D. ?

Kapak: U. 2.08 m G .83 cm E.K. 18 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.18

Şekil 54

Sanduka: U. 1.90 m G. 70 cm Y. 56 cm E.K. 7 cm D. ?

Kapak: U. 2.10 m G . 66 cm E.K. 17 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.19

Şekil 55

Sanduka: U. 2.07 m G. 70 cm Y. 70 cm E.K. D. ?

Kapak: U. 2.08 m G . 90 cm E.K. 17 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.20

Şekil 56

Sanduka: U. 2.15 m G. 78 cm Y. 66 cm E.K. D. ?

Kapak: U. 2.30 m G . 88 cm E.K. 17 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.21

Şekil 57

Sanduka: U. 1.93 m G. 72 cm Y. 45 cm E.K. 8 cm D. ?

Kapak: U. 2.26 m G. 95 cm E.K. 14 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.22

Şekil 58

Sanduka: U. 2.07 m G. 73 cm Y. 69 cm E.K. ? cm D. ?

Kapak: U. 2.12 m G. 84 cm E.K. 19 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.23

Şekil 59

Sanduka: U. 2.08 m G. 70 cm Y. 47 cm E.K. ? cm D. ?

Kapak: U. 2.18 m G. 77 cm E.K. 20 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.24

Şekil 60

Sanduka: U. 2.16 m G. 76 cm Y. 73 cm E.K. 9 cm D. ?

Kapak: U. 2.25 m G. 80 cm E.K. 21 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.25

Şekil 61

Sanduka: U. 2.04 m G. 76 cm Y. 59 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.11 m G. 90 cm E.K. 16 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.26

Şekil 62

Sanduka: U. 2.30m G. 80 cm Y. 72 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.30 m G. 80 cm E.K. 14 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.27

Şekil 63

Sanduka: U. 2.01 m G. 67 cm Y. 48 cm E.K. 9 cm D. 35

Kapak: U. 1.65 m G. 64 cm E.K. 10 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.28

Şekil 64

Sanduka: U. 2.18 m G. 80 cm Y. 58 cm E.K. 8 cm D. ?

Kapak: U. 2.34 m G. 1.02 cm E.K. 22 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.29

Şekil 65

Sanduka: U. 1.96 m G. 75 cm Y. 56 cm E.K. 8 cm D. ?

Kapak: U. 2.32 m G. 90 cm E.K. 28 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.30

Şekil 66

Sanduka: U. 2.16 m G. 75 cm Y. 69 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.27 m G. 83 cm E.K. 13 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.31

Şekil 67

Sanduka: U. 1.96 m G. 75 cm Y. 56 cm E.K. 8 cm D. ?

Kapak: U. 2.32 m G. 90 cm E.K. 28 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.32

Şekil 68

Sanduka: U. 2.22 m G. 80 cm Y. 70 cm E.K? D. ?

Kapak: U. 2.40 m G. 89 cm E.K. 14 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.33-34-35-36

Şekil 69

Sanduka: U. 2.22 m G. 77 cm Y. 58 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.55 m G. 83 cm E.K. 20 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.34

Sanduka: U. 2.22 m G. 82 cm Y. 68 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.40 m G. 84 cm E.K. 18 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.35

Sanduka: Lahdin sanduka bölümü toprağın altında kaldığı için sadece kapak ölçüleri alınmıştır.

Kapak: U. 2.30 m G. 89 cm E.K. 20 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.36

Sanduka: U. 2.16 m G. 79 cm Y. 70 cm E.K. 8 D. ?

Kapak: U. 2.37 m G. 91 cm E.K. 18 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.37

Şekil 70

Sanduka: U. 2.19 m G. 78 cm Y. 71 cm E.K. 9 D. 52

Kapak: U. 1.57 m G. 93 cm E.K. 17 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.38

Şekil 71

Sanduka: U. 1.70 m G. 69 cm Y. 40 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 1.84 m G. 90 cm E.K. 17 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.39

Şekil 72

Sanduka: U. 2.10 m G. 80 cm Y. 55 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.25 m G. 80 cm E.K. 14 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.40

Şekil 73

Sanduka: U. 2.12 m G. 75 cm Y. 50 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.22 m G. 80 cm E.K. 17 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.41

Şekil 74

Sanduka: U. 2.17 m G. 80 cm Y. 65 cm E.K. 9 cm D. 57 cm

Kapak: U. 1.30 m G. 90 cm E.K. 17 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.42

Şekil 75

Sanduka: U. 2.12 m G. 78 cm Y. 70 cm E.K. 10 cm D. ?

Kapak: U. 2.23 m G. 86 cm E.K. 16 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.43

Şekil 76

Sanduka: U. 2.13 m G. 79 cm Y. 74 cm E.K. 10 cm D. 58 cm

Kapak: U. 1.30 m G. 1.05 m E.K. 18 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.44

Şekil 77

Sanduka: U. 2.13 m G. 77 cm Y. 67 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.34 m G. 88 cm E.K. 16-21 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.45

Şekil 78

Sanduka: U. 2.20 m G. 74 cm Y. 65 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.35 m G. 82 cm E.K. 15 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.46

Şekil 79

Sanduka: U. 2.06 m G. 76 cm Y. 53 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.16 m G. 82 cm E.K. 17 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.47

Şekil 80

Sanduka: U. 2.19 m G. 80 cm Y. 63 cm E.K. 10 cm D. ?

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.48

Şekil 81

Sanduka: U. 2.15 m G. 75 cm Y. 62 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.26 m G. 86 cm E.K. 14 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.49

Şekil 82

Sanduka: U. 2.05 m G. 69 cm Y. 47 cm E.K. 8 cm D. ?

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.50

Şekil 83

Sanduka: U. 1.95 m G. 75 cm Y. 47 cm E.K. 8 cm D. 50 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.51

Şekil 84

Sanduka: U. 1.78 m G. 65 cm Y. 60 cm E.K. 7,5 cm D. 41 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.52

Şekil 85

Sanduka: U. 1.86 m G. 73 cm Y. 65 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 1.99 m G. 88 cm E.K. 18 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.53

Şekil 86

Sanduka: U. 1.92 m G. 65 cm Y. 60 cm E.K. 7 cm D. 50 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.54

Şekil 87

Sanduka: U. 2.12 m G. 75 cm Y. 63 cm E.K. 9 cm D. ?

Kapak: U. 2.34 m G. 89 cm E.K. 13 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.55

Şekil 88

Sanduka: U. 2.08 m G. 74 cm Y. 63 cm E.K. 8 cm D. 56 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.56

Şekil 89

Sanduka: U. 2.17 m G. 80 cm Y. 63 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.45 m G. 90 cm E.K. 15 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.57

Şekil 90

Sanduka: U. 2.19 m G. 85 cm Y. 76 cm E.K. 10,5 cm D. 59 cm

Kapak: U. 1.65 m G. 94 cm E.K. 12 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.58

Şekil 91

Sanduka: U. 2.22 m G. 83 cm Y. 57 cm E.K.12 cm D. 53 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.59

Şekil 92

Sanduka: U. 2.10 m G. 79 cm Y. 75 cm E.K. 11 cm D. 59 cm

Kapak: U. 2.30 m G. 79 cm E.K. 13 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.60

Şekil 93

Sanduka: U. 1.97 m G. 69 cm Y. 62 cm E.K.9 cm D. 49 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.61

Şekil 94

Sanduka: U. 2.19 m G. 78 cm Y. 63 cm E.K.12 cm D. 57 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.62

Şekil 95

Sanduka: U. 2 m G. 77 cm Y. 68 cm E.K.9 cm D. 54 cm

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.63

Şekil 96

Sanduka: U. 2.05 m G. 73 cm Y. 73 cm E.K.10 cm D. ?

Tarih: Klasik Çağ

Kat.No.64

Şekil 97

Sanduka: U. 2.16 m G. 64 cm Y. 64 cm E.K.9 cm D. 60 cm

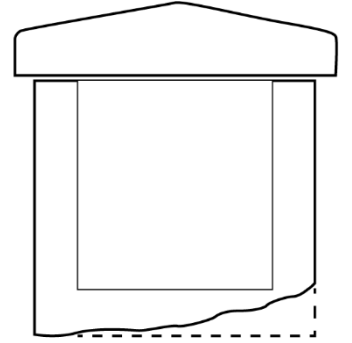
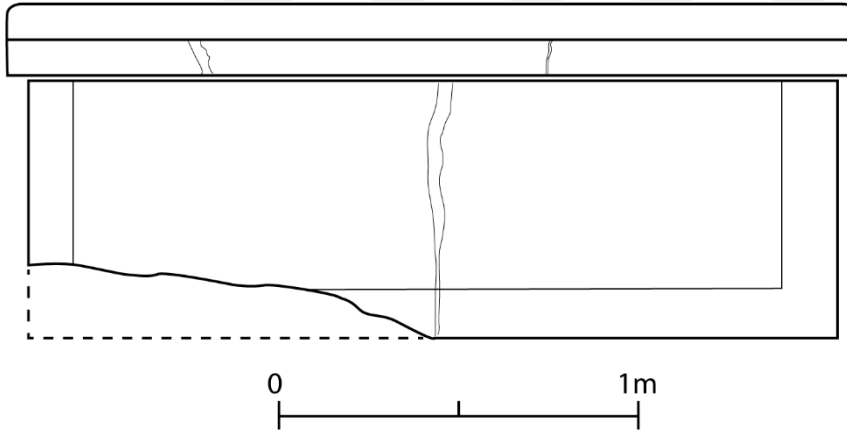
Tarih: Klasik Çağ

Bu tipe ayrılan lahitler Hellenistik Çağ lahitlerini kapsamaktadır. Hellenistik Çağ lahitlerinin sanduka kısımlarında, et kalınlığında görülen incelmenin dışında ayırt edici bir dönemsel özellik bulunmamaktadır. Lahitler düz ve sade bir sandukaya sahiptir. Kapak formunda ise dikkat çeken ilk özellik kısa kenarında hafif üçgenimsi bir çatı formu elde edilmeye çalışılmış olmasıdır. Lahitlerin kapak kısmında görülen bu değişim, bu grupta ki lahitleri hem tipolojik hem de dönemsel olarak ayırmaktadır. Batı nekropolis Aristios Aile Mezarlığındaki 1 no'lu lahit incelendiğinde, üçgenimsi hafif alınlığı ile dikkat çekmektedir. Lahdin içerisinde bulunan bronz ayna, cam tabak, demir bıçak, bronz sikke, altın parçacıklar, demir çivi ve bronz parçaları lahiti MÖ. 2.yy'a tarihlenmektedir.

66

Kat.No.65

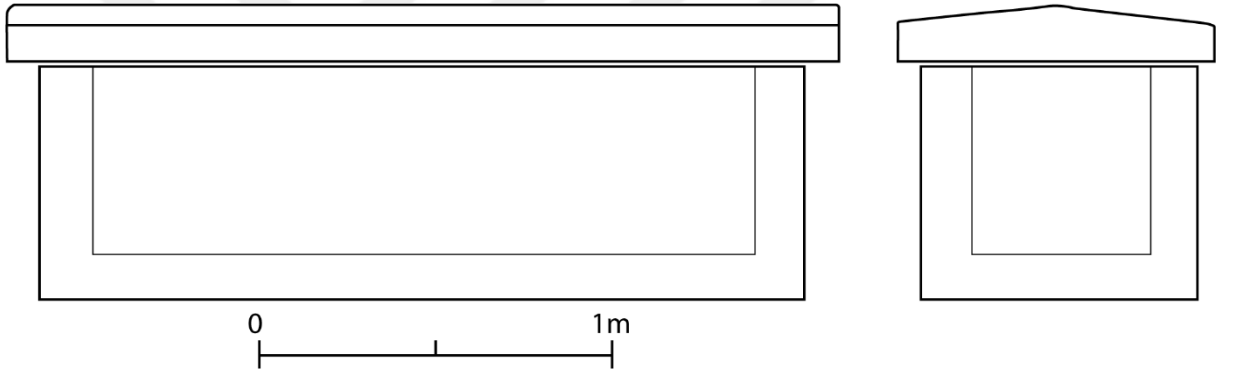
Şekil 98

Sanduka: U. 2.26 m G. 79 cm Y. 72 cm E.K. 8 cm D. ?

Kapak: U. 2.36 m G. 89 cm E.K. 12 cm

Tarih: Hellenistik Çağ

Kat.No.66

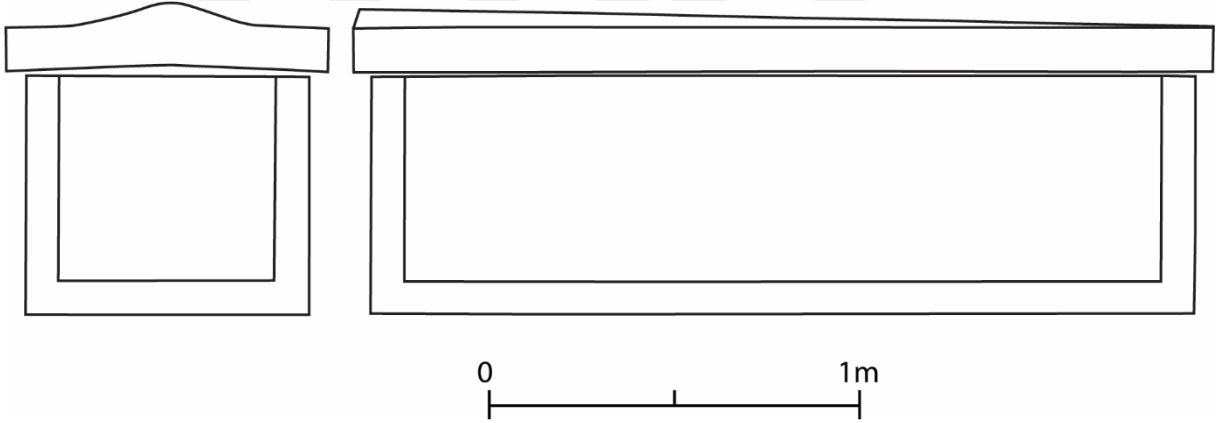
Şekil 99

Sanduka: U. 2.18 m G. 80 cm Y. 64 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.35 m G. 90 cm E.K. 14 cm

Tarih: Hellenistik Çağ

Kat.No.67

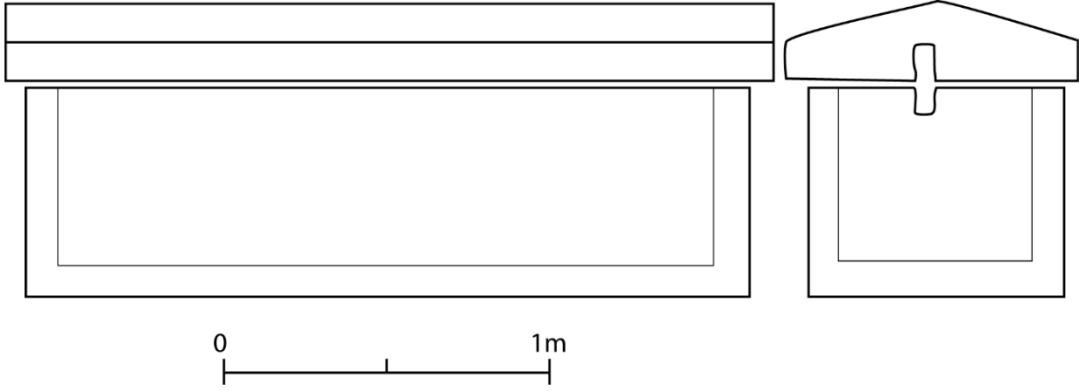
Şekil 100

Sanduka: U. 2.24 m G. 77 cm Y. 65 cm E.K. 9 cm D. 56 cm

Kapak: U. 2.32 m G. 88 cm E.K. 17 cm

Tarih: Hellenistik Çağ

Kat.No.68

Şekil 101

Sanduka: U. 2.22 m G. 80 cm Y. 63 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.33 m G. 90 cm E.K. 24 cm

Tarih: Hellenistik Çağ

Kat.No.69

Şekil 102

Sanduka: U. 2.21 m G. 81 cm Y. 67 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.30 m G. 91 cm E.K. 20 cm

Tarih: Hellenistik Çağ

Kat.No.70

Şekil 103

Sanduka: U. 2.22 m G. 76 cm Y. 66 cm E.K. 11 cm D. 55 cm

Kapak: U. 95 cm G. 88 cm E.K. 16 cm

Tarih: Hellenistik Çağ

Kat.No.71

Şekil 104

Sanduka: U. 2.15 m G. 78 cm Y. 65 cm E.K. 10 cm D. 59 cm

Kapak: U. 1.80 m G. 92 cm E.K. 13 cm

Tarih: Hellenistik Çağ

Kat.No.72

Şekil 105

Sanduka: U. 1.97 m G. 72 cm Y. 30 cm E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2 m G. 89 cm E.K. 20 cm

Tarih: Hellenistik Çağ

Kat.No.73

Şekil 106

Sanduka: U. 2.13 m G. 80 cm Y. 50 cm E.K. ? D. ?

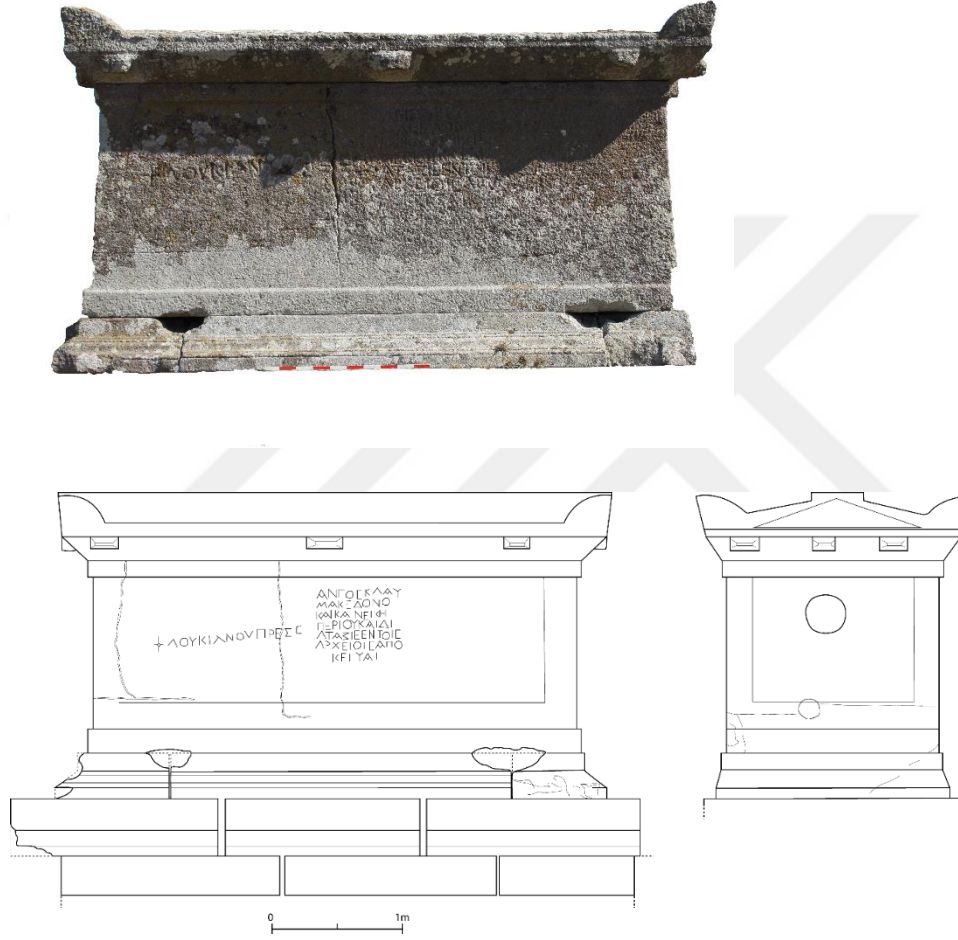
Kapak: U. 2.30 m G. 85 cm E.K. 12 cm

Tarih: Hellenistik Çağ

4.3.4. Tip IV (Kat. No.74-75)

Bu tipte ki lahitler Augustus Dönemine tarihlendirilmektedir. Bu dönem lahitlerinin hem sanduka hem de kapak bölümlerinde eklemeler çok belirgindir. Yükseklik, genişlik ve derinlik ölçülerinde bir artış gözlenen Augustus Dönemi lahitleri bezemesiz sade sandukalara sahiptir. Ayrıca mezar sahibinin isminin sandukanın uzun yüzüne tabula ansata kullanılmaksızın yazıldığı örneklerle görülmektedir. Kapak kısımları ise çok fazla sivrilmemiş köşeli dönüşlerle üçgenimsi bir alınlığa sahiptir. Her iki yana eğimli çatı formunun köşelerinde detayları işlenmemiş akroterler yapılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte sandukaların dudak kısımlarına dışarıdan görülmeyecek bir şekilde kapağın oturması için oyuk oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra kapağın iç kısmı düz değil bombeli bırakılarak kapağın içindeki ağırlık azaltılmaya çalışılmıştır.

Kat.No.74

Şekil 107

Sanduka: U. 3.72 m G. 1.64 m Y. 1.30 m E.K. 20 cm D. 1.22 m

Kapak: U. 4.08 m G. 89 cm E.K. 48 cm

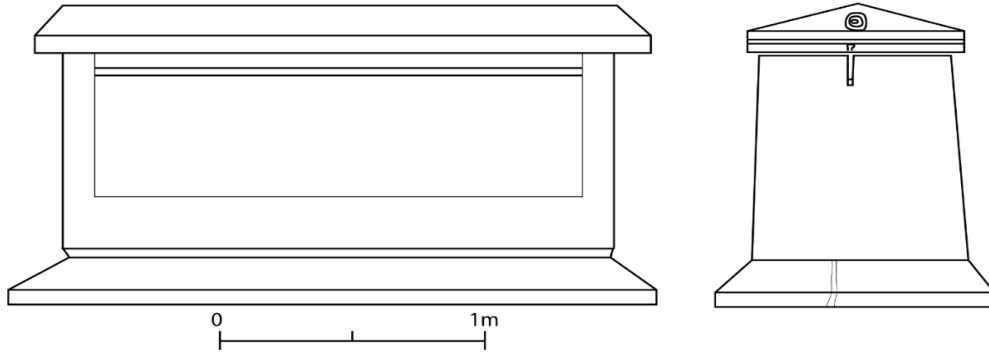
Tarih: Augustus Dönemi

Kat.No.75

Roma Çağı caddesi üzerinde bulunan bu lahit devşirme bir malzemedir. Bu lahitin Hellenistik Çağ sonlarına doğru üretildiği fakat konteksi incelendiğinde Augustus döneminde kullanımına devam edildiği düşünülmektedir. Lahdin altına yapılan hafif podyumda bu düşüncüyü desteklemektedir.

Augustus Dönemi Lahit

Şekil 108

Sanduka: U. 2.08 m G. 82 cm Y. 88 cm E.K. 13 cm D. 60 cm

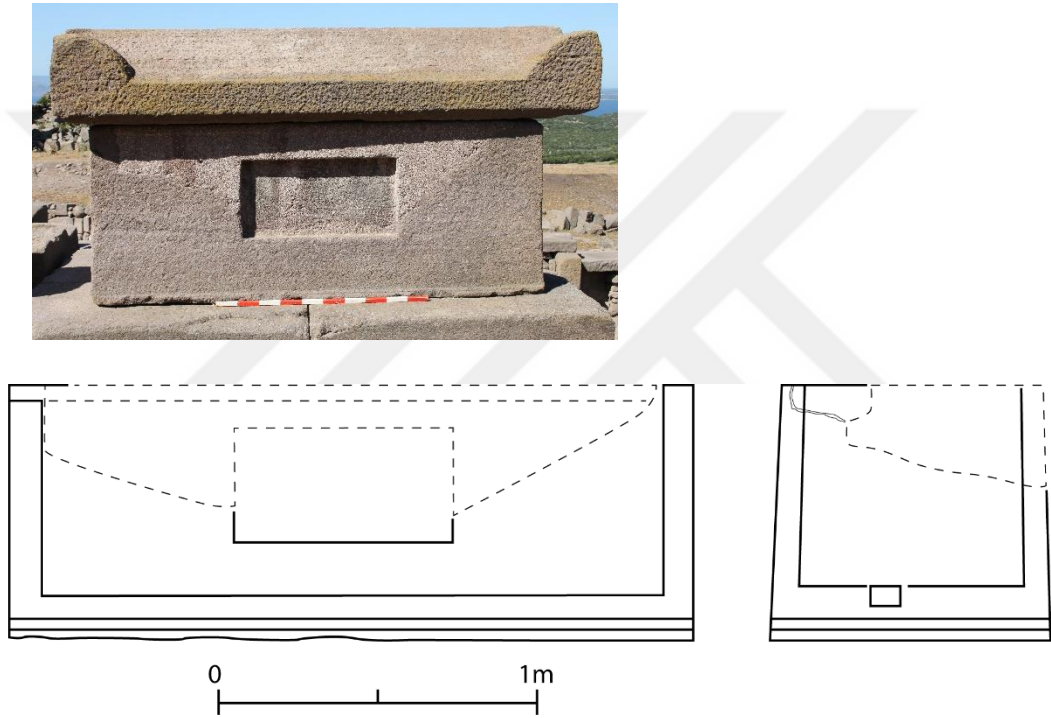
Kapak: U. 2.32 m G. 84 cm E.K. 20 cm

Tarih: Augustus Dönemi

4.3.5. Tip V (Kat. No.76)

Bir kısmı restore edilen bu lahit, bu tipi temsil eden tek örnektir. Roma Çağı caddesi üzerinde bulunmaktadır. Üzerinde hiçbir dekoratif bezeme yoktur. Uzun kenarın birisinde dikdörtgen bir panel bulunmaktadır. Bu panelin mezar sahibi ile ilgili bilgilerin yer aldığı bir alan olabileceği düşünülmektedir. Bu düşünceden yola çıkarak Augustus Dönemi lahitleri içerisinde yeni bir tip verilmiştir.

Kat.No.76

Şekil 109

Sanduka: U. 2.16 m G. 87 cm Y. 80 cm E.K. 10 cm D. ?

Kapak: U. ? G. ? E.K. ?

Tarih: Augustus Dönemi

4.3.6. Tip VI (Kat. No.77)

Girlandlarla süslü ikinci gruba ait örnekler Amerikalı kazı ekibinin yapmış olduğu dokümantasyon ile sınırlı sayıda bilinmektedir. Nekropoliste ikinci Roma caddesinin kenarında bulunan bu örnekler yine yüksek bir kaide üzerindedir. Bu grupta ki lahitlerin uzun yüzlerinde bukranionlarla taşınan üç girland görülmektedir (Koch vd., 1982: 516). Merkezi girlandın üzerinde bir kalkan ve yanlarında birer Medusa başı eklenmiştir. Kısa yüzlerdeki girlandların üzerinde rozetler yer almaktadır. Uçlarında üzüm salkımı bulunan meyve çelenkli girlandlar yüksek kabartma, çelenkleri birbirine bağlayan kurdeleler ise alçak kabartma ile yapılmıştır (Clark vd., 1902: 261). Kapağın üçgen alınlıklarının merkezinde rozetler, köşelerine ise palmetler işlenmiştir (Clark vd., 1902: 260).

Kat.No.77

Şekil 110

Sanduka: U. 3.45 m G. 1.40 cm Y. 1.32 cm E.K. 8 cm D. ?

Kapak: 3.69 m G. 89 cm E.K. 59 cm

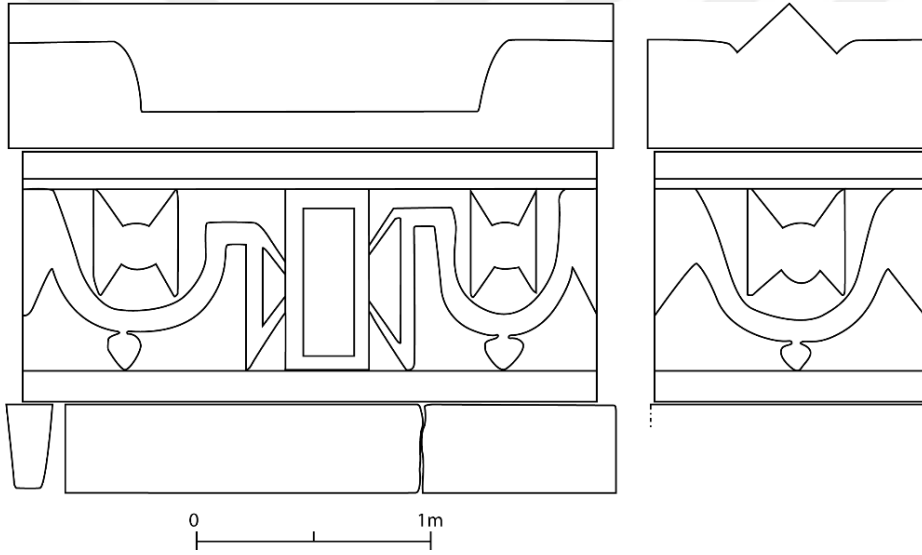
Tarih: Roma İmparatorluk Çağı

4.3.7. Tip VII (Kat. No.78-83) (MS. 2. yy.)

Batı nekropoliste, Roma caddesi üzerinde yapılan çalışmalarda cenaze sunakları bulunmuştur. Lahitlerle ilişkilendirilen bu sunaklar ölen kişinin adına dikilmiş olmalıdır (Clarke vd., 1902: 281). Bu sunaklar, isim bloğu kullanımı geleneğinin Roma Çağı'na yansıyan alternatif bir uygulaması olabilirler. Fakat bu uygulamanın taş işçiliğinin masraflı olabilmesi ve cadde üzerinde ki yer sıkıntılarından ötürü vazgeçildiği düşünülmektedir (Clarke vd., 1902: 261-289). Bu yüzden cenaze sunakları lahitler üzerine MS. 2. yy. ile birlikte şematik olarak işlenmiş olabilirler. MS. 2. yy'da üretilen lahit sandukaları üzerinde Assos'a özgü bezemeler görülmeye başlamıştır. Bu dekoratif bezemeler sandukanın uzun yüzünde, merkez noktasında ki tabula ansata bölümünün her iki yanından köşelere girbantlar uzanmaktadır. Köşe kısımları bukranionlarla veya stilize koçbaşları ile sonlandırılmıştır. Assos'un yerel taşı olan andezit yapısal özellikleri sebebiyle işlenmesi zor olmuştur. Bu sebeple girlandlı lahitler alçak kabartma ile fazla detay verilmeden yapılmıştır. Bu yüzden gruba dâhil olan lahitler, yarı mamul (halb fabrikation) olarak isimlendirilmektedir.

Girlandlı lahitlerin merkezinde bir yüzünde kare veya dikdörtgen geleneksel tabula ansata kullanılırken, diğer yüzünde, Assos'un kendine özgü ters çevrilmiş fincan formunda ki tabula ansatası kullanılmıştır. (Arslan, 2018: 492). Girlandların uç kısımlarında üzüm salkımı, üst kısmında ise disk formunda rozetler yer almaktadır. Kısa kenarlarda ise bazen tabula ansata, bazen disk formunda bir rozet merkezi konumdadır. Bu rozetin hemen altında ucunda üzüm salkımı olan tekli girland ve stilize koçbaşları köşelere sabitlenmiştir. Lahit kapakları ise tamamen sivri bir alınlığa sahip ve iki yana yaslanmış çatı formundadır. Kapağın kenarlarında ki detaysız akroter geleneği devam etmektedir. Yine sandukanın içine kapağın oturabilmesi için oyuklar yapılmıştır. Ayrıca kapakların iç kısımlarında sandukaya oturabilmesi için tıraşlamalar görülür. Kapağın çatı formunun olduğu yer iç kısımdan oyularak kapağın ağırlığı hafifletilmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra bazı sanduka ve kapak birleşme yerlerinde kenet izleri görülmektedir.

Kat.No.78

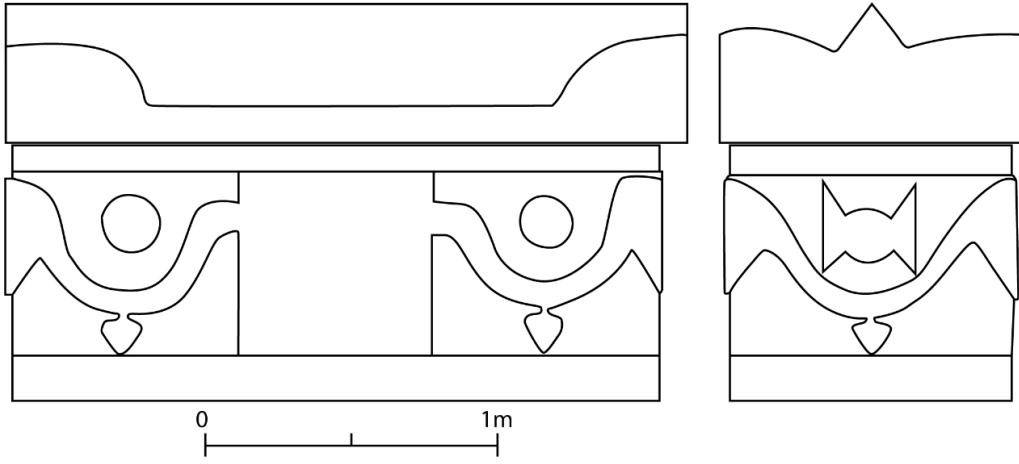
Şekil 111

Sanduka: U. 2.46 m G. 1.16 m Y. 1.08 m E.K. ? D. ?

Kapak: U. 2.58 m G. 1.20 cm E.K. 62 cm

Tarih: MS. 2. yy.

Kat.No.79

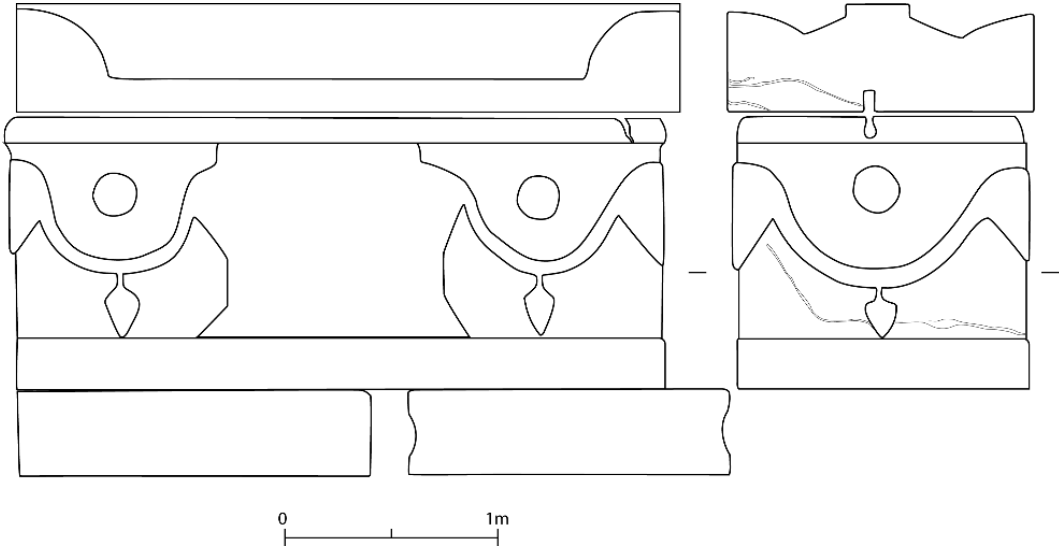
Şekil 112

Sanduka: U. 2.24 m G. 1.02 m Y. 90 cm E.K. 15 cm D. ?

Kapak: U. 2.36 m G. 1.05 m E.K. 48 cm

Tarih: MS. 2. yy.

Kat.No.80

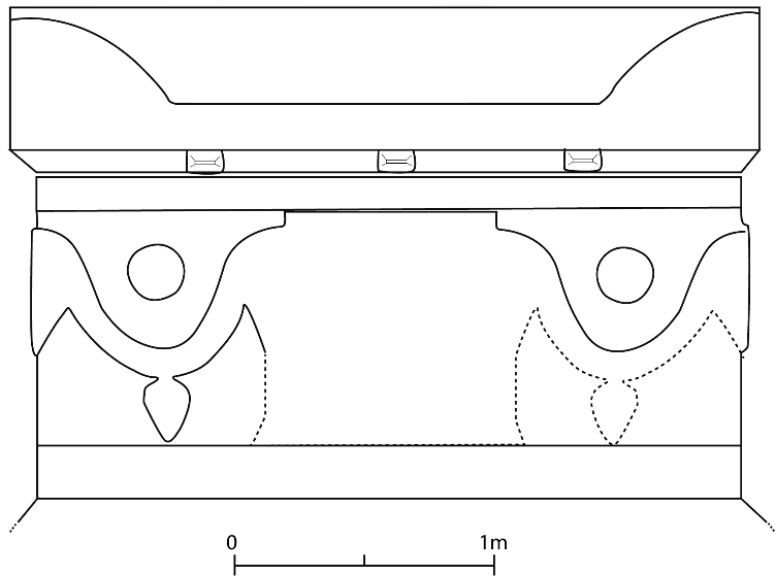
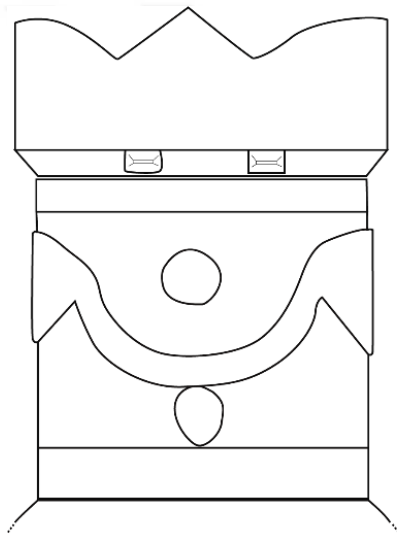
Şekil 113

Sanduka: U. 3.08 m G. 1.40 m Y. 1.28 m E.K. ? D. ?

Kapak: U. 3.14 m G. 1.44 m E.K. 50 cm

Tarih: MS. 2. yy.

Kat.No.81

Şekil 114

Sanduka: U. 2.73 m G. 1.32 m Y. 1.24 m E.K. 14 cm D. 1.06 m

Kapak: U. 2.90 m G. 1.43 m E.K. 64 cm

Tarih: MS. 2. yy.

Kat.No.82

Şekil 115

Sanduka: U. 3.08 m G. 1.40 m Y. 1.28 m E.K. ? D. ?

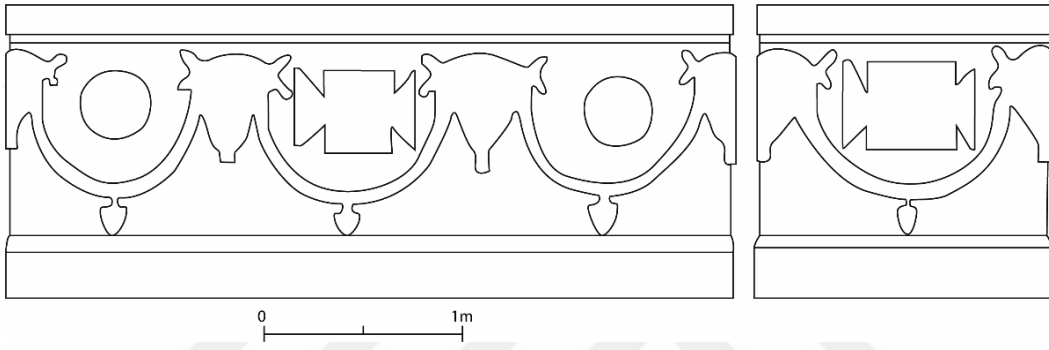
Kapak: U. 3.14 m G. 1.44 m E.K. 50 cm

Tarih: MS. 2. yy.

Tip VIII (Kat. No.83 (MS. 2. yy.)

MS. 2. yy'a tarihlendirilen lahitler arasında üç girlanda sahip nadir lahitlerden birisidir. Lahdin merkez noktasında dikdörtgen formlu tabula ansata yer almaktadır. Detay verilmeden düz bir şekilde işlenen üç girland bir birine bukranionlar ile bağlanmıştır. Girlandların arasında disk formunda rozet bulunırken, alt kısımlarda üzüm salkımları yer alır. Kısa kenarda merkezi konumda dikdörtgen formda tabula ansata yer alır. Altında ki bir adet sade girland kenarlara bukranionlarla sabitlenmiştir. Lahit sandukasının dudak kenarları kapağın oturabilmesi için oyulmuştur. Aynı dönem lahitlerle karşılaştırıldığında boyut olarak en büyük ölçülerde olduğu görülmektedir.

Kat.No.8

Şekil 116

Sanduka: U. 3.52 m G. 1.46 m Y. ? E.K. 23 cm D. 1.18 m

Kapak: U. ? G. ? E.K.?

Tarih: MS. 2. yy.

4.4. Antik Kaynaklarda Assos Lahitleri

Gösteriştten uzak görünümüyle, Akdeniz ve çevresinde yayılım gösteren Assos lahitlerinin bir üne sahip olması antik kaynaklar tarafından eserlerinde yer verilmesi etkili olmuştur. Antik literatür de çeşitli yazarlar tarafından Assos'a ait, tıpta olduğu kadar, özel özellikleri nedeniyle mezar kullanımında da önem taşıyan bir taşın söz edilmektedir. Yaşlı Plinius'un eserinde Assos taşına genişçe yer vermesi hiç şüphesiz bu lahitlerin ün kazanmasında büyük rol oynamıştır. Lapis Sarcophagus kelimesinin Assos taşından geldiğini ifade eden Pilinius, bu taş için *“Troas'da ki Assos'ta lapis sarcophagus adıyla damarlarından ötürü kolay kesilip ayrılabilen bir taş çıkartılır. İçine konulan ölülerin kırk gün içinde dişleri hariç tüm vücudu yok ettiği bilinmektedir.”* aktarmıştır. (Plinius, XXVII)

Assos kenti yöneticisi Hermias tarafından MÖ. 347-345 yılları arasında Aristoteles ile birlikte Assos'a davet edilen Theophratos, De İgre adlı eserinde *“Taştan lahit yapılmaktadır. Lahitler cesetleri havadan ve ateşten daha hızlı yok emektedir”* diyerek lahitler hakkında belki de en erken görüşü belirtmiştir (Gaiser, 1985:28).

Assos taşının gömülü cesetleri kırk gün içerisinde tüketme özelliğine sahip olmasının yanında bazı hastalıklara iyi geldiği de belirtilmektedir. Farklı türde eser vermiş birçok antik yazar, “Assos taşı” ve “Assos taşı çiçeği” olarak adlandırılan bu taşın tıbbi alanda da kullanımına dikkat çeker (Arslan vd., 2013:74) Dioskorides bu taşın et tüketen özelliğinin yanı sıra gut hastalığının tedavisi için hasta kişilerin ayaklarını bu taşın yapılan bir küvetin içinde bekletmeleri gerektiğinden bahseder (Dioskorides, 2005:391). Platon'un öğrencileri Skepsisli Eratos ve Koriskos Assos taşının özelliğine ve faydalarına dikkat çeken filozoflardır (Arslan, 2018:496).

BEŞİNCİ BÖLÜM

LAHİT İHRACATI

Roma İmparatorluğu altında kentleşmenin artması, yeni şehirler kurulması ve eski kentlerin genişletilmesi taş tüketim ve ihtiyacını doğurmuştur. MS.2. yy'da Roma'nın genel durumuna bakıldığında inşaat faaliyetlerinde zirveye ulaştığı görülmektedir (Russel, 2013:17) Bu faaliyetleri gerçekleştirmek için egemenliği altındaki topraklardan taş temin etme yoluna gidilmiş ve bu ticaret ağına dönüşmüştür. Gelişen gemi teknikleriyle bu ağın rotasını deniz yolu taşımacılığı oluşturmuştur. Troas Bölgesi'nde deniz yolu taşımacılığı ile Assos'a yakın bir konumda bulunan Koçali ve Akçakeçili granit ocaklarının Aleksanria Troas kenti limanından çeşitli bölgelere dağılım gösterdiği araştırmacıları tarafından saptanmıştır (Ay, 2014:). Bunun yanı sıra Anadolu'da Prokonnessos, Dokimeion, Aphrodisias, Hierapolis gibi önemli lahit üretim merkezlerinin de deniz yolu ile ürünlerini ihraç ettikleri görülmektedir.

Roma Çağı'nda lahit, Akdeniz çevresinde hem kısa hem de uzun mesafelerde büyük miktarlarda sevk edilen ticareti yapılan bir ürün olmuştur. Assos lahitleri de MS. 2. yy'da bu ticaret ağına dâhil olmuştur. Lahitler kısa mesafelerde taş ocaklarından işliklere insan ve hayvan gücü (eşek, katır, at vd.) ile taşınmıştır (Russel, 2013:96). Kentler arası ulaşımı kara ulaşımının zaman ve maliyetinin artması nedeniyle mevcut olan nehir yatakları ve denizlerden faydalanılarak yapılmıştır (Ay, 2017:32). Akdeniz ve çevresinde birçok kente ticareti yapılan Assos lahitlerinin, Yunanistan'ın güney sahillerinde Methone açıklarında keşfedilen bir gemi batığının, deniz yolu ile ihraç edildiğinin en büyük kanıtlarından birisidir. Yunanistan'da Mora yarımadasının ilk ayağında yer alan Methoni, antik çağlardan beri en önemli ticaret ve deniz merkezlerinden biri olan Sapienza adasına çok yakındır. İtalya'yı Akdeniz'e bağlayan bir geçit olarak düşünüldüğünde birçok gemi enkazına tanık olmuştur. Bu batığın kargosu, Ravenna'da oldukça yaygın olan Assos'un kendine özgü lapis sarcophagus taşından yapılan altı adet girland kabartmalı lahitten oluşuyordu (Russel, 2013:126). Batığın konumu göz önünde alındığında geminin İtalya'ya gidiyor olması muhtemeldir.

Bu batık dışında, Akdeniz çevresindeki nekropolislerde ele geçen Assos kökenli lahitler MS. 2. yy'ın ikinci yarısı ile MS. 3. yy'ın ilk yarısına tarihlenmektedir (Arslan, 2018:498). Assos'ta bolca bulunan lapis sarcophagus taşından yapılan girland bezemeli

lahitler, Yunanistan'da Thessaloniki, Pyrasos (Nea Anchialos), Lesbos (Methymna), Methoni, Nikopolis, Skopelos, Euboia (Koch, 2001:203); Trakya'da Dyrrachium, Komotini (Gümülcine) (Koch, 2001:195); Akdeniz'in doğusunda İsrail'de Caesarea, Lübnan'da Tyrus, Sidon, Tripolis; Mısır'da Alexandria, İtalya'da Ravenna'ya (Arslan, 2018:498) ve Filistin, Suriye, Makedonya'ya ihraç edilmiştir (Koch, 2001:23).

Şekil 117. Ravenna'da bulunan Assos lahdi (Lazzarini vd., 2009: 382)

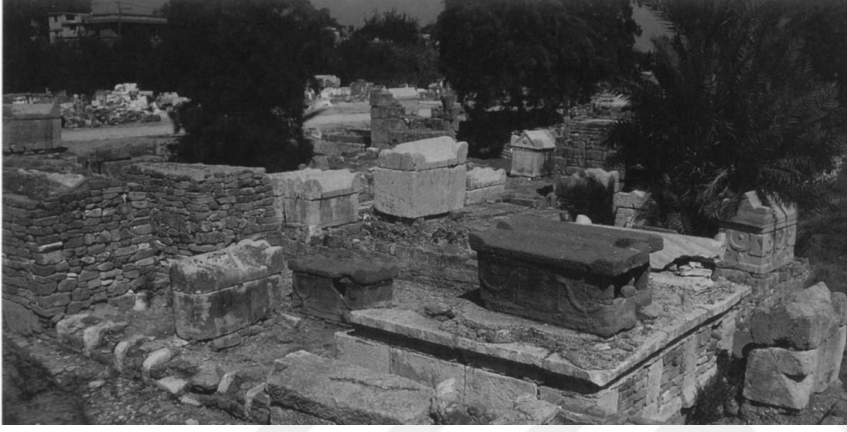
Orta-Üst Miyosen'e tarihlenen Ege Yayı volkanizması Orta Ege Denizi ve Batı Anadolu'yu kapsamaktadır (Lazzarini – Visonà, 2009: 371). Bu yüzden bir önceki paragrafta belirtilen merkezlerde ki lahitlerin aynı volkanik kayaca sahip taş ocaklarından Pergamon, Asos ve Lesbos olabileceği düşünülmüştür. Bu lahitlerin ana üretim merkezini tespit etmek amacıyla Lorenzo Lazzarini ve Dario Visonà andezitten üretilmiş 27 lahitte kimyasal ve mikroskobik analizler yapılmıştır (Lazzarini – Visonà, 2009: 370). Bu analizler üç grup altında yapılmıştır. A grubundaki örneklerin Pergamon ve Assos'taki andezit kaynakları ile yakınlık göstermiştir (Lazzarini – Visonà, 2009: 371). Ancak bu taş türü Assos'ta gri-kahve veya kırmızı gri renkli, Pergamon'da ise kırmızının tonlarında olması ile birbirinden ayrılmaktadır (Arslan, 2018: 499). B grubu ise Piroksen/biyotit oranı >1 olan kayalar ile karakterize edilir ve Assos ocaklarından alınan örneklerin çoğunu içermektedir (Lazzarini – Visonà, 2009: 371). C grubu, Assos ocaklarından tamamı kahverengi hornblend içermeyen ve piroksen/biyotit oranı < 1 olan üç lahit içerir ve genellikle Methymna'daki andezit kaynağına ait olduğu belirlenmiştir (Lazzarini – Visonà, 2009: 371). Sonuçlar, Assos'un doğrulanmış bir kaynak olduğunu, Midilli'nin bazı lahitler için bir olasılık, Bergama'nın ise hariç tutulabileceğini göstermektedir (Lazzarini – Visonà, 2009: 386).

Lahitlerin ihracatıyla ilgili bir diğer durum ise lahitlerin kimler için sipariş verilmesidir. Bu konuyla ilgili olarak lahitler üzerindeki yazıtların epigrafik araştırmalarına ihtiyaç vardır. Thessaloniki'deki yerel lahitlere emekli askerler, gladyatörler, geziciler ve satıcı gibi meslek gruplarının gömüldüğü tespit edilmiştir (Stefanidou – Tiveriou, 2010: 180).

Lahitlerin kimler tarafından alınmasının yanı sıra maddi değeri konusunda da bir veriye ulaşılmamıştır. Fakat lahit üretiminin taş ocağı bölümünden gemilere yüklenmesine kadar olan sürecin maliyeti arttırdığı söylenebilir. Şüphesiz, lahitlerin yapıldığı taşın cinsi finansal faktör olarak önemli rol oynamıştır. Örneğin Tam kabartmalı Attika mermer lahitleri, sade ve yerel örneklerle göre çok daha pahalı olmalıydı (Stefanidou – Tiveriou, 2001: 122). Bu düşünceden yola çıkarak andezit Assos lahitlerinin mermer lahitlere göre ucuz olması tercih edilme sebeplerinden birisi olabilir.

5.1. Tyrus

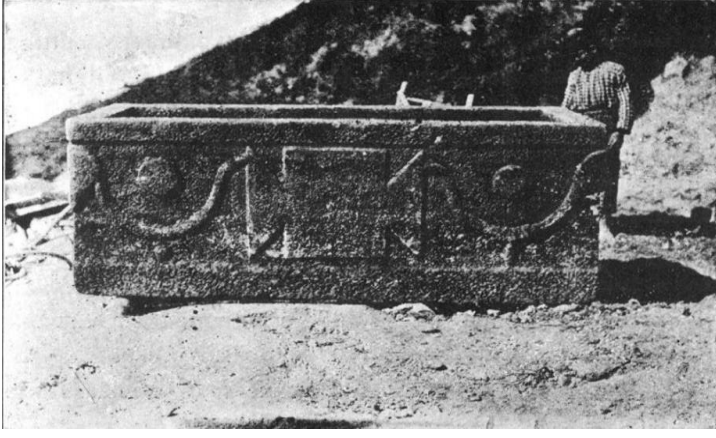
Günümüzde Lübnan'ın Akdeniz kıyısında yer alan bir liman kentidir. Fenikelilerin koloni ettikleri kent, Akdeniz sahilinde ki stratejik konumu ve limanı sebebiyle önemli bir ticaret merkezi olmuştur. Akdeniz'de ki stratejik gücünün farkında olan Büyük İskender, MÖ. 332 yılında kenti fethetmek istemiş fakat büyük bir direnişle karşılaşmıştır. Yedi ay süren bir direniş karşısında kenti almayı başarmıştır. MÖ. 64 yılında Roma hâkimiyeti altına giren kent, tekstil boyamacılığı açısından büyük öneme sahip olmuştur. Önemli bir mureks üretim merkezi olan Tyrus, imparatorluğun resmi ve dini törenlerde giyindikleri mor rengin ana üretim merkezi haline gelmiştir. Kentte ki Roma hamamları, en büyük Roma hypodromu ve Roma-Bizans nekropolü önemli arkeolojik alanlarıdır. 1962 yılında keşfedilen Al Bass nekropolisi Roma ve Bizans Çağlarına ait gömüler barındırmaktadır. Gömü biçimi olarak genellikle lahit kullanılan nekropoliste ithal lahitlerin kullanıldığı görülmektedir. Prokonnessos Adası ve Assos'tan ithal edilen lahit mezarlarla burada karşılaşılmaktadır. Assos'un yerel taşı andezitten üretilen, yarı mamul lahitlerin Assos'ta olduğu gibi bir podyum üzerinde sergilendiği görülür. İki girlandlı lahitlerin merkezinde bir yüzünde kare veya dikdörtgen geleneksel tabula ansata, diğer yüzünde, Assos'un kendine özgü ters çevrilmiş fincan formunda ki tabula ansatası olan lahitler tipoloji kısmında Tip VII içerisinde lahitler ile benzerdir. Buradan yola çıkarak MS. 2. yy. sonlarında ithal edilmiş olmalıdır. Yapılan kaynak çalışmaları neticesinde 8 adet Assos lahdinin Al Bass nekropolisinde bulunmuştur.

Şekil 118. Tyrus nekropolisindeki Assos lahitleri (Lidewijde, 2010:605-606)

5.2. Sidon

MÖ.332 yılında Büyük İskender'in fethettiği, Yunanlıların Sidon, Arapların Sayda olarak isimlendirdiği kentin bizim açımızdan önemi Osman Hamdi Bey'in burada nekropolis kazı çalışması yapmasıdır. Türk arkeolojisi açısından önemli bir yere sahip olan bu çalışmalar esnasında, İskender ve Ağlayan Kadınlar lahitleri başta olmak üzere birçok eser bulunmuştur. Günümüzde Lübnan'da bulunan kent antik çağda Akdeniz'in kıyısında önemli bir Fenike kolonisidir. Akdeniz'de ki stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca değişik devletlerin himayesi altında kalmıştır. Sidon da Caverne Aux olarak isimlendirilen alanda Assos lahdi bulunmuştur (Contentau, 1920: 151). Lahit, 2.25 m uzunluğunda, 905 cm yüksekliğinde ve 68 cm genişliktedir (Contentau, 1920: 152). Ortasında dikdörtgen tabula ansata ve her iki yanında ki girlandlar stilize koçbaşları ile köşelere sabitlenmiştir. Oluşturulan tipolojide Tip VII içerisinde değerlendirilebilir.

Şekil 119. Sidon’da bulunan Assos lahdi (Contenau, 1920: 151)

5.3. Aleksandria/İskenderiye

Akdeniz’in güney kısmında, Mısır’da Nil Deltası üzerinde konumlanmaktadır. Eski Krallık Dönemi’nde faaliyet göstermeye başlayan kent hakkında ki ilk bilgiler antik kaynaklarda Büyük Ramses zamanında Girit ile ticaret yapmak için bir merkeze dönüşmesinden bahsedilir. MÖ. 331 yılında Büyük İskender tarafından fethedilen kent, hızla antik çağın en zengin ekonomik ve entelektüel merkezlerinden biri haline geldiği genel olarak kabul edilir (Veron, vd., 2006: 1). Avrupa ve Asya arasındaki ticaretin odak noktası olan kent, Hellenistik ve Semitik öğretilerin merkezleri olan Yunan düşünce ve bilim dünyasındaki en önemli gelişmelerin odağı haline gelmiştir. Yunan ve Roma Çağlarında ki etkileşimlerde birçok bilim insanı, tüccar ve askerin uğrak noktası olmuştur. Bu yüzden kentte ki nekropolislerde Yunan ve Roma mezarlarıyla karşılaşmak mümkündür.

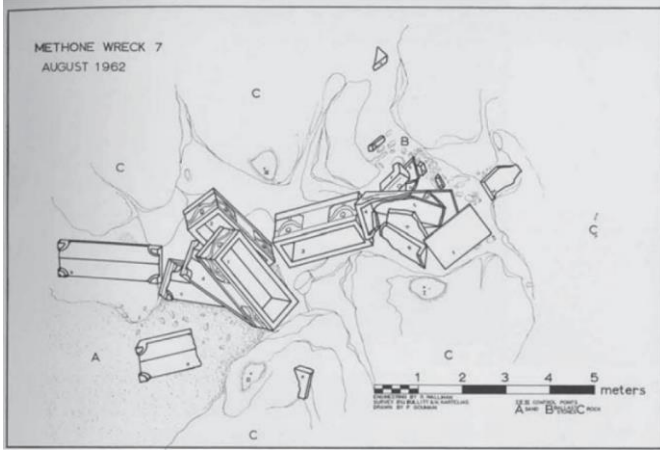
Bu nekropolislerden birisi Anfushi nekropolüdür. Ras al-Tin bölgesinde, Doğu Limanı yakınında yer almaktadır. Burada 1901 yılında yapılan çalışmalarda Yunan ve Roma Çağlarına ait çeşitli mezarlar keşfedilmiştir. Ticaretin merkezi olması kentin nekropolislerindeki mezar çeşitliliğine etki etmiştir. Farklı birçok bölgeden buraya lahit ihracatı yapıldığı gözlemlenmektedir. Bunlardan biriside Troas Bölgesinde ki Assos kendinden ihraç edilen lahitlerdir. Andezit taşından üretilen girlandlı lahitler MS. 2.-3. yy’da ihraç edilmiştir. Dört yüzünde girlandlar bulunan lahitlerin uzun yüzlerinde iki girland ve ortadaki ters fincan formunda ki tabula ansata bölümleri ile oluşturulan katalogda Tip VII içerisine dâhil edilmiştir.

Şekil 120. Aleksandria’da Bulunan Assos Lahitleri

5.4. Methone

Günümüzde Yunanistan da Messinia’nın güneybatı kıyısında yer alan bir kasabadır. Sapienza adasının tam karşısında yer alan kent, İyonya Denizi’nde fırtınalı günlerde gemilerin sığındığı bir liman kentidir (Throckmorton-Bullitt, 1962: 17). Miken Çağı’ndan itibaren birbirini takip eden tarihi kuşatmalara maruz kalmıştır. Orta Çağ’da Venediklilere ait küçük ama önemli bir deniz üssü olarak kullanılmıştır. Günümüzde de Bizans, Venedik ve Türk izlerini kentin kalesinde görmek mümkündür. Methone, gemilerin manevra yapmasına olanak sağlayan stratejik bir konumdadır ve çevresinde birçok batık bulunmaktadır (Throckmorton-Bullitt, 1962: 19). Bu batıklardan birisi Assos taşından üretilen lahitleri de içermektedir. Lahitler ile birlikte bulunan cam merhem kutusu batığı MS. 2.-3. yy’a tarihlendirmektedir. Batıkta bulunan girlandlı yarı mamul lahitlerin tabula ansata bölümleri yazıtı işlenmeden boş bırakılması dikkat çekmektedir (Throckmorton-Bullitt, 1962: 21). Bu batıkta ki Assos lahitleri tipolojik olarak değerlendirildiğinde Tip VII içerisinde değerlendirilmiştir.

Şekil 121. Methone batığındaki Assos lahitleri (Throckmorton-Bullitt, 1962: 21)

Şekil 122. Methone batığı (Merakos, 2016)

5.5 Thessaloniki

Kuzey Yunanistan'da bugün Selanik ismiyle anılan, eski bir Makedon kentidir. MS. 148 yılında Roma İmparatorluk Çağı'nda Makedon'un başkenti yapılmıştır. Doğu ve Batı arasında ana ticaret yolu üzerindeki konumu nedeniyle Roma ve Bizans Çağı'nda önemli kentlerden birisi olmuştur (Stefanidou-Tiveriou, 2001: 115).

MS. 2. yy. başlarında Thessaloniki'de ithal lahitlerin varlığı bilinmektedir. Bu lahitler özellikle zengin alıcılar arasında popülerdir (Stefanidou-Tiveriou, 2001: 118). Thessaloniki'de Küçük Asya'dan gelen ve Anadolu'da da geniş bir dağılıma sahip lahit grupları bulunmaktadır. Troas'tan Assos grubuna ait on tane kırmızımsı volkanik taştan

yapılmış, detayları işlenmemiş yarı mamül girlandlı lahitler bu gruplardan birisidir (Stefanidou-Tiveriou, 2010: 115).

Bu lahitlerden altı tanesinin tabula ansata bölümlerinde Thessaloniki’de kullanılmak üzere oyulmuş yazıtları vardır. Bu lahitler MS. 2. yy’ın sonları, MS 3. yy’ın başlarına tarihlendirilmektedir (Stefanidou-Tiveriou, 2001: 118). Assos’a özgü ters fincan formundaki tabula ansatası ile bu lahitler Tip VII içerisine dâhil edilmelidir.

Şekil 123. Thessaloniki Assos Lahdi (Stefanidou-Tiveriou, 2010: 156)

5.6. Nikopolis

Nikopolis kenti, günümüzde Yunanistan’nın batısında yer almaktadır. Şehir, MÖ. 29’da Caesar Augustus tarafından, MÖ 31’de Antonius ve Kleopatra’ya karşı Actium Savaşı’nda kazandığı zaferin anısına kurulmuştur (Dio Cassius, Roman history, 51.5). Roma ile deniz yoluyla bağlantılı olan Epirus’un nispeten küçük bir bölgesinde bulunan kent, kısa süre sonra Epirus bölgesinin en büyük şehri olmuştur (Kallithrakas-Kontos, 1993: 266).

Burada bulunan andezit lahit, iki girlandlı ve ters fincan formunda ki tabula ansata bölümüyle Tip VII Assos lahididir. Selanik ve Beroia’da bulunan lahitlerden yola çıkarak Roma Çağı’nda bu merkezler üzerinden Nikopolis’e ithal edildiği düşünülebilir (Papagianni, 2005: 165).

Şekil 124. Nikopolis Assos lahdı (Papagianni, 2005: 165)

5.7. Aleksandria Troas

Troas Bölgesi'nde ise, Troia'ya ya 3 km mesafede bulunan Kumkale, Ezine ilçesindeki Güllüce, Aleksandria Troas örnekler içerisinde sayılabilir (Koch vd., 1982:517, Arslan, 2018:49). Assos kentine yakın bir konumda bulunan Aleksandria Troas yakınlarındaki Kemallı Köyü'nde, Assos yarı mamul lahdı bulunmuştur. Bu lahit, MS. 3. yy'a tarihlendirilmektedir. Roma İmparatorluğu'nun liman şehirlerinde faaliyet gösterdiği bilinen tersane işçileri derneğinin Aleksandria Troas ve Asia Minor'daki varlığı, bu lahitin üzerinde ki yazıtla ilk kez epigrafik olarak belgelenmesi açısından ayrıca önemlidir (Özhan-Yaman, 2019:113-124).

Şekil 125. Kemallı Köyü'nde bulunan Assos yarı mamül lahdı (Özhan-Yaman, 2019: 124)

Şekil 125. Kemallı Köyü’nde bulunan Assos yarı mamül lahdinin çizimi (Özhan-Yaman, 2019:120).

Batı Anadolu’da ise Pergamon ve Aigai’de çok yoğun olmamakla birlikte birkaç Assos lahdinin bulunduğu gözlemlenmiştir (Koch vd.res, 1982: 517, Doğer vd. 2008: 225). Buradaki lahitlerin de MS. 2. yy. sonları ile MS. 3. yy. başlarına tarihlenen Tip VII içerisinde değerlendirilen Roma Çağı lahitleri olduğu saptanmıştır.

Şekil 126. Aigai Nekropolisi Assos Lahdi (Doğer vd., 2008: 223)

Şekil 127. Assos lahitlerinin bulunduğu merkezler (Ward-Perkins, 1992: 60)

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ

Gerek kent halkı için kullanılan lahitlerde gerekse kent dışına ihraç edilen lahitler incelendiğinde Assos lahitleri ile ilgili birçok sonuç elde edilmiştir. Öncelikle kentin Akropol eteklerinde ve çevresinde bulunan andezit kaynaklarının işlendiği ve üretiminin yapıldığı kanıtlanmıştır. Kentin çevresinde bulunan taş ocaklarında içi boşaltılmamış lahit sandukası tespit edilmiştir. Buna benzer durumlar Assos batı nekropolisinde de görülmüştür. Burada bulunan lahitlerin sanduka bölümlerinde ki girlandların bir kısmı işlenmiş, bir kısmının hatları belirtilerek detayları verilmeye hazır olması, üretim esnasında taş ocağından çıkan lahitlerin ince işçiliğinin başka bir alanda yapıldığına işaret etmektedir.

Batı nekropolisteki iki adet pişmiş toprak ve bir adet kireç taşı lahit dışında diğer tüm lahitlerin andezit taşından yapıldığı saptanmıştır. MÖ. 5. yy. sonlarına doğru üreilmeye başlayan taş lahitler, Geç Arkaik Çağ'dan, Bizans Çağı'na kadar kullanılmıştır. Arkaik ve Hellenistik Çağ'ın tercih edilen gömü tipi genellikle kremasyon olmuştur. Bu dönemlerde nekropolisteki seramik ve taş urne sayıları yoğunluk gösterirken lahit kullanımının kremasyona göre az tercih edildiği görülür. Klasik ve Roma Çağlarında ise inhumasyon gömü biçiminin tercih edilmesiyle lahit kullanımında bir artış olduğu tespit edilmiştir.

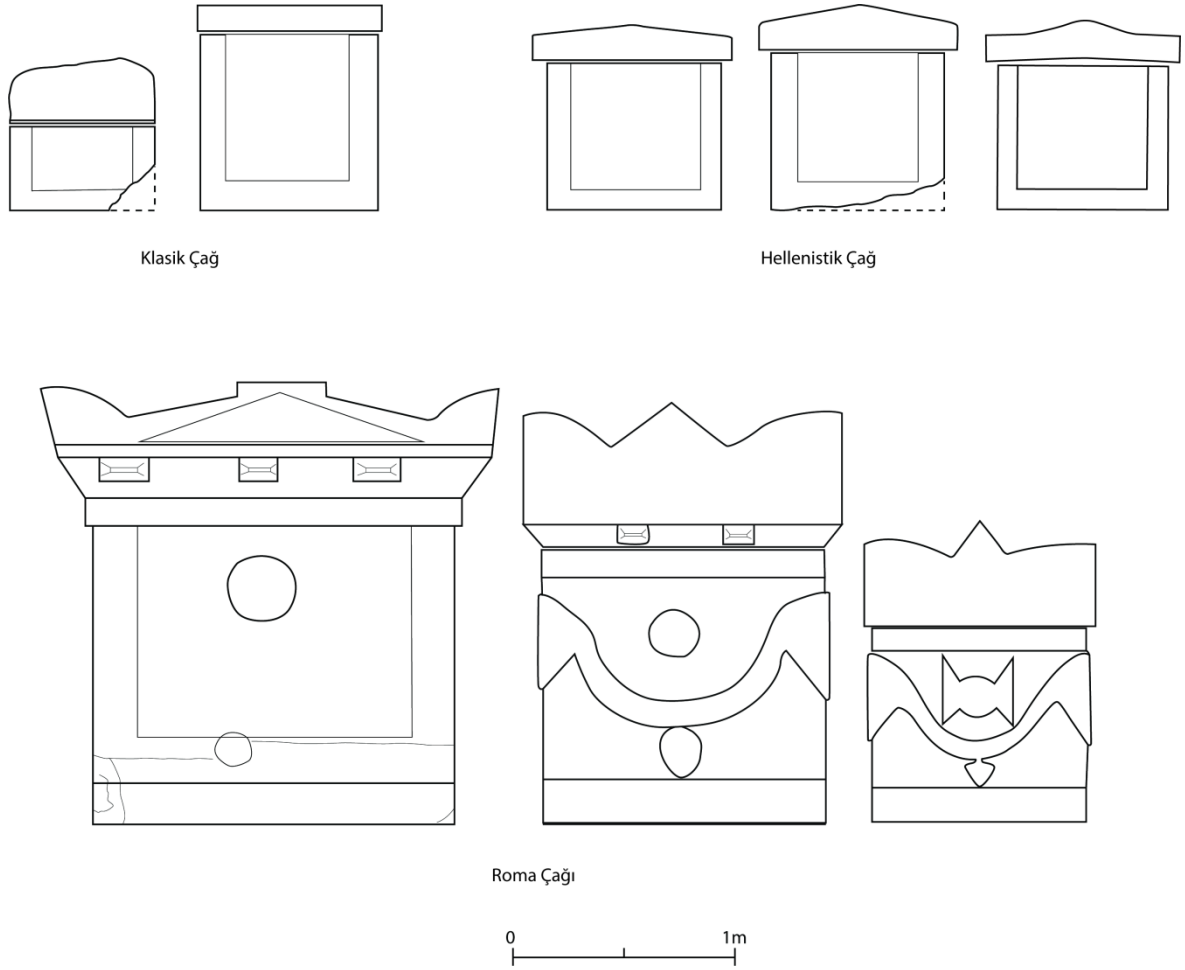
Assos'ta MÖ. 5. yy'ın son çeyreğinden MÖ. 2. yy'ın sonlarına kadar üretilen lahitlerin sandukalarında herhangi bir betimleme veya dekoratif bezeme şuana kadar ki çalışmalar neticesinde görülmemiştir. Üzerinde günümüzde de üretime dayalı izlerin görüldüğü lahit sandukaları kaba bir yontuya sahiptir. Bu lahitlerin üzeri kaba ve bazen işlenmemiş bir blok taşıyla kapatılmıştır. MÖ. 3. yy. ile birlikte lahitlerin sanduka kısımlarında bir incelme görülür. Bununla birlikte Hellenistik Çağ lahitlerinin kapaklarının hafif üçgen çatı formunu almaya başlamasıyla dönemsel bir fark oluşmuştur. Roma İmparatorluk Çağı ile birlikte sanduka ve kapakların boyutlarının büyüdüğü görülür. Üç grup altında incelenen bu lahitlerin ilk grubunu Augustus Dönemine tarihlendirilen lahitler oluşturmaktadır. Erken örneklerde yüzeyine hiçbir dekoratif bezeme yapılmamış bir sanduka ve üçgen alınlık çatı formunda, akroter detaylı kapağa sahip lahitler üretilmiştir. Bu lahitler bir podyum üzerinde sergilenmeye başlamıştır. Augustus dönemine tarihlendirilen bu lahitlerin tabula

ansata bölümleri yoktur. İçerisinde ki mezar sahibinin ismini belirten yazıtlar lahdin sade ve bezemesiz sanduka yüzeyine yazılmıştır.

Girlandlarla süslü ikinci gruba ait örnekler nekropoliste ikinci Roma caddesinin kenarında bulunur. Bu grupta ki lahitlerin uzun yüzlerinde bukranionlarla taşınan üç girland görülmektedir. Yüksek kabartmalı ve meyve detaylı olarak işlenen bu grup ile birlikte Assos lahitlerinde dekoratif bezeme kullanılmaya başlandığı gözlemlenmiştir. Taşın sert yapısı sebebiyle bezemelerin detay süresinin zor ve uzun olmuştur. Bu sebeple çok fazla üretim örneği ile karşılaşılmamıştır.

Yarı mamul olarak adlandırılan lahitler ise üçüncü grubu oluşturmaktadır. Bu gruptaki lahitlerin girlandları çok ince ve bukranionların hatları belirtilerek şematik olarak işlenmiştir. Detay verilmeden üretilmesinden dolayı literatüre yarı mamul lahit olarak alınmıştır. Lahitlerin uzun kenarında ortada tabula ansata yer almaktadır. Tabulanın her iki yanından kısa kenara doğru ince ve düz kabartma şeklinde işlenen girlandlar uzanmaktadır. Bu girlandlar stilize koç başları ve bukranionlar ile köşelere sabitlenmiştir. Girlandlar, bazen ikili girland bazen de bukranionlarla taşınan üçlü girland halinde görülmektedir. Assos'a özgü ikili girland kullanımı daha yaygındır.

MÖ. 2. yy. ortalarına kadar üretilen lahitler toprağın altına gömülmektedir. Bu yüzden lahitlerde ki üretim hataları görmezden gelinmiş ve kaba bir işçilik yapıldığı gözlemlenmiştir. MS. 2. yy'da lahitlerin bir podyum üzerinde sergilenmeye başlamasıyla birlikte dış görünümünde değişiklik olmuştur. Dekoratif bezeme ve tabula ansata bölümleri lahitler üzerinde işlenmiştir. Bununla birlikte Roma Çağı öncesinde toprağın altına gömülen lahitlerin üzerine mezar sahiplerinin isimlerinin yazılı olduğu isim bloklarının konduğu görülür. Roma Çağı'nda bu gelenek ölen kişinin adına yapılan cenaze sunağı olarak devam etmiştir. Nekropolisde ki yer sıkıntısı ve taş işlemenin maliyetli olabileceğinden cenaze sunakları lahitler üzerine yapılmaya başlamıştır. Böylelikle isim bloğunun yerini öncelikle cenaze sunağına, sonrasında ise lahitlerin üzerine yapılan sunak formunda ki tabula ansata bölümlerine bıraktığı ve lahit gelişimine paralel değişim gösterdiği saptanmıştır. Lahitlerin içerisine bazen birden fazla gömü yapılmıştır. Bizans Çağı'nda ise lahitler üretilmemiş ikincil olarak kullanıldığı saptanmıştır. Bu ikincil kullanım lahitlerde Roma Çağı lahitlerinin büyük boyutlu ve taşıma esnasında ki zorlukları sebebiyle tercih edilmediği saptanmıştır.

Şekil 128. Lahit ve kapakların tipolojik gelişimi

MS. 2.yy'dan itibaren Roma Çağı'nda lahit üretiminin yanı sıra lahitlerin Thessaloniki, Pyrasos (Nea Anchialos), Lesbos (Methymna), Methoni, Nikopolis, Skopelos, Euboia; Trakya'da Dyrrachium, Komotini (Gümölcine); Akdeniz'in doğusunda da Caesarea, Tyrus, Sidon, Tripolis; Mısır'da Aleksandria, İtalya'da Ravenna'ya ihraç edildiği tespit edilmiştir. Troas Bölgesi'nde, Kumkale, Ezine ilçesindeki Güllüce, Aleksandria Troas, Batı Anadolu'da ise Pergamon ve Aigai'de çok yoğun olmamakla birlikte birkaç Assos lahdinin bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu tez çalışması için yapılan tipolojide Tip VII grubuna dâhil edilen lahitlerin MS. 2.-3. yy. aralığında ihraç edildiği saptanmıştır.

Lahitlerin Bulunduğu Merkezler	Bulunan Tip	Tarih
Ravenna	Tip VII	MS. 2.-3. yy.
Tyrus	Tip VII	MS. 2.-3. yy.
Sidon	Tip VII	MS. 2.-3. yy.
Aleksandria/İskenderiye	Tip VII	MS. 2.-3. yy.
Methone	Tip VII	MS. 2.-3. yy.
Thessaloniki	Tip VII	MS. 2.-3. yy.
Aleksandria Troas	Tip VII	MS. 2.-3. yy.
Aigai	Tip VII	MS. 2.-3. yy.

Şekil 129. Assos Lahitlerinin Bulunduğu Merkezler ve Lahit Tipolojisi

Lahitlerin genel dağılımına bakıldığında Batı Anadolu kıyıları ve Assos çevresinde yoğun olarak ihraç edilmediği anlaşılmıştır. Akdeniz ve çevresinde birçok kente ticareti yapılan Assos lahitlerinin, Yunanistan'ın güneyinde Methone açıklarında keşfedilen bir gemi batığının, deniz yolu ile ihraç edildiğinin kanıtıdır. Aynı zamanda bu batıktaki lahitlerin yarı mamul olarak işlendiği göz önüne alındığında lahitlerin, bezemelerinin gemilere yüklenmeden önce Assos'lu taş ustalarınca yapıldığı kesinlik kazanmaktadır.

Assos lahitlerinin ölen kişinin bedenini hızlı bir şekilde yok ettiği birçok antik kaynak tarafından belirtilmiştir. Yaşlı Plinius, Theophratos, Dioskorides, Platon'un öğrencileri Skpesisli Eratos ve Koriskos gibi ünlü yazarların Assos taşının ölü etini kısa bir sürede çürüttüğü ve bazı hastalıkların tedavisinde kullanıldığına dair eserlerinde bilgi

vermişlerdir. Bu bilgiler doğrultusunda Assos taşından üretilen lahitlerin ihraç ürünü olmasının hızlandığı düşünülebilir. Bu kaynakların yanı sıra MS 2. yy'da Pax Romana dönemi ile birlikte Roma'nın barış sürecindeki kolonizasyon çalışmaları inşaat faaliyetlerinde kullanılmak üzere taş ihtiyacını doğurmuştur. Bunun yanı sıra kolonize edilen bölgelerde görevlendirilen askerler, gladyatörler, geziciler ve satıcı gibi meslek gruplarının öldükten sonra gömülmeleri için lahitlerin bu yapı malzemelerinin yanı sıra ihraç edildiği anlaşılmaktadır. Karadan ulaşımının zor ve maliyetli olması sebebiyle gelişen gemi teknikleri ile bu ihracat, deniz yolu ile daha hızlı sağlanmıştır. Roma Çağı'nda ki taş ocağı işletmesini üslenen ailelerin varlığı Assos'ta saptanmıştır. Bu ailelerin de lahit üretimi ve ihracatının gerçekleşmesinde büyük katkıları olabilir.

KAYNAKÇA

- Alparslan, M. (2002). "Artukka: Assuva Ülkesi ve Lokalizasyonu (*Artukka: Das Land Assuwa und seine Lokalisation*)", *Anadolu Araştırmaları/Jahrbuch für Kleinasiatische Forschung* 16: 23-24.
- Arslan, N. (2008). "2006 Yılı Assos Kazı Çalışmaları". *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, S.8, s.49-58.
- Arslan, N. (2010). "Troas Bölgesi'ndeki Taşın Hayat Verdiği Kent Assos: 1881-2009 Yılları Arasındaki Kazılara Genel Bakış". *Colloquium Anatolicum IX*, 113-139.
- Arslan, N. (2018). "Assos'ta Lahit Üretimi ve İhracatı ", *XVII th Turkish Congress of History*, 15-17 Eylül 2014, Ankara. 489-515.
- Arslan, N. ve Böhlendorf-Arslan (2014). *Taşın Hayat Verdiği Kent Assos*. Homer Kitabevi, İstanbul.
- Arslan, N. ve Özhan, T. (2013). "Tiyatro Yazıtları Işığında Assos'ta Zanaatkarlar". *Belleten*, 77(278), s.73-80.
- Arslan, N., Böhlendorf-Arslan, B. ve Bakan C. (2017). "Assos Kazısı 2015 Yılı Sonuç Raporu", *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 23-27 Mayıs 2015, Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi, Ankara. s.53-72.
- Arslan, N., Böhlendorf-Arslan, B. ve Dennert M. (2008). "Assos 2007 Yılı Kazı Çalışmaları", *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 26-30 Mayıs 2008, Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi, Ankara. s.105-122.
- Ay, M. (2017). Troas Granit Ocaklarında Üretilen Sütunların Batı Anadolu'daki Dağılımı: Arkeometrik Bir Yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Bakan, C. (2009). Assos Nekropolü S3 Açması Buluntuları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Barrett, A. A. (1989). *Caligula - The Corruption of Power*, London.

- Başpınar, E.T., Dedeoğlu, D. ve Yağmurlu, F. (2016). “Altıntaş Köyü (Uşak) Kuzeyindeki Andezitik Kayaçların Kaplama ve Döşeme Taşı Olarak Kullanılabilirliğinin Araştırılması”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 75-83.
- Boyana, H. (2006). “Vergi Listelerine Göre Attika-Delos Deniz Birliği ve İonia İle İlişkiler”. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, cilt XXI, Sayı I, 19-48.
- Böhlendorf-Arslan, B. (2008). "Assos in byzantinischer Zeit", E. Winter (ed.), *Vom Euphrat bis zum Bosphorus. Kleinasien in der Antike, Festschrift für Elmar Schwertheim zum 65. Geburtstag, Asia Minor Studie 65*, Bonn: 121-132.
- Burn, A.R. (1985). “Persia and The Greeks”. I. Gershevitch (ed.). *The Cambridge History of Iran*. (s.292-391). Cambridge University Press: Cambridge.
- Buruldağ, E. (2009). Assos Batı Nekropolisi Ölü Gömme Gelenekleri (MÖ.7-MÖ.1. Yüzyıl). Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Clarke, J. T., Bacon F. H., Koldewey, R. (1902). *Investigation at Assos: Drawings and Photographs of the buildings and Objects Discovered During the Excavation of 1881-1882-1883*. The Heintzmann Press. Boston.
- Cook, J. M. (1973). *The Troad an archaeological and topographical study*. Oxford Clarendon Press.
- Çevirici, F. (2006). Polyksena Lahdi. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Diller, J.S. (1881). "The Geology of Assos". J.T., Clarke, (ed.). *Report On The Investigations At Assos 1881*. (s.166-179). Papers of the Archaeological Institute of America, Classical Series 1, Boston.
- Dioscorides, P.(2005). *Pedanius Dioscorides of Anazarbus De Materia Medica*. Lily Y. Beck (Çev.). *Alttertumswissenschaftliche Texte und Studien*, Band 38. New York.
- Doğer, E., Doğer, L. ve Tül, Ş. (2008). “Aigai 2004-2006 Yılı Kazıları”, *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 28 Mayıs-1 Haziran 2007, Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi, Ankara. 208-225.

- Fraydank, J. (2000). *Die Westtor-Nekropole von Assos in Klassischer und Hellenistischer Zeit*. Inaugural-Dissertation zur Erlangung des akademischen Grades eines Doktors der Philosophie der Universität Mannheim.
- Gaiser, K. (1985). *Theophrast in Assos, Abhandlungen der Heidelberger Akademie der Wissenschaften 1985/3*, Winter, Heidelberg.
- Garland, R. (1985). *The Greek Way of Death*. Cornell University Press, New York.
- Georges, C. (1920). Mission archéologique à Sidon (1914) deuxième partie. Syria. Tome 1, 1920. pp. 108-154.
- Homeros. (2014). *İlyada*. Azra Erat-A. Kadir Meriçboyu (Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- Kallithrakas-Kontos, A.A., Katsanos, A., Aravantinos, A., Oeconomides and Touratsoglou I. (1993). "Study of ancient Greek copper coins from Nikopolis (Epirus) and Thessaloniki (Macedonia)". *Archaeometry*, (35), s.265-278.
- Koch, G. (2001). *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*. Zühre İlkelen (çev.). Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Koch, G. ve Sichtermann, H. (1982). *Römische Sarkophage*. Beck, München.
- Lazzarini, L., Dario, V.(2009). "Lapis Sarcophagus and the provenance of its Mediterranean sarcophagi", P. Jockey (ed.) *Leukos Lithos, Marbres et autres roches de la Méditerranée antique: études interdisciplinaires Actes du VIIIe Colloque International de l'Asamasia, Aix-en-Provence 12-18 juin 2006*, Paris. s. 369-388.
- Marbach, G.O. (1838). *Lehrbuch der Geschichte der Philosophie*. Verlag von Otto Wigand, Leipzig.
- Özhan, T. ve Yaman, H. (2019). "A New Sarcophagus Inscription From Alexandria Troas". *Anadolu*, (45), s. 113-124.
- Papagianni, E. (2015). "Lokale Sarkophage aus Nikopolis". B. Porod ve G. Koiner (Ed.). *Römische Sarkophage*. (s.196-211). Veröffentlichungen des Instituts für Archäologie der Karl-Franzens-Universität. Graz.

- Papagianni, E. (2015). “Der Sarkophagus aus Preveza und die Werkstatt von Nikopolis”. G. Koch ve F. Baratte (Ed.). *Akten Des Symposiums Sarcophage Der Römischen Kaiserzeit: Produktion in Den Zentren-Köpen in den Provinzen*. (s.161-166). Harrassowitz: Paris.
- Russell, B. (2013). *Oxford Studies on the Roman Economy*, Oxford University Press, New York.
- Russell, B. ve Rockwell, P. (2013). ‘Stone working Techniques and Processes (version 1.0)’, *The Art of Making in Antiquity: Stone working in the Roman World*. <http://www.artofmaking.ac.uk/content/essays/3-stoneworking-techniques-and-processes-w-wootton-b-russell-p-rockwell/> Erişim Tarihi: 20.10.2021.
- Serdaroğlu, Ü. (1995). *Assos. Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul.
- Sevinç, N. (1996). “A New Sarcophagus of Polyxena from the Salvage Excavations at Gümüşçay”, *Studia Troica* (6), 251-264.
- Stefanidou-Tiveriou, T. (2010). “Social Status and Family Origin in the Sarcophagi of Thessalonikē”. L. Nasrallah-C. Bakirtzis-S.J.Friesen (Ed.). *From Roman to Early Christian Thessalonike*. (s.151-188).Harvard College. 2010.
- Stefanidou-Tiveriou, T. (2001). “Kleinasiatische Einflüsse bei römischen Sarkophagen in Makedonien “. *Hefte des Archäologischen Seminars der Universität Bern*. (4), s.-114123.
- Strabon. (2015). *Antik Anadolu Coğrafyası Kitap: XII-XIII-XIV*. Adnan Pekman (Çev.). Arkeoloji ve Sanat Yayınlar: İstanbul.
- Stupperich, R. (1990). “Vorbericht über die Grabung in der Westtor-Nekropole von Assos Sommer 1989”. *Asia Minor Studien*.
- Stupperich, R. (1992). “Zweiter Vorbericht Über Die Grabung In Der Westtor Nekropole von Assos im Sommer 1990”. *Asia Minor Studien*, 5.s.1-31.
- Stupperich, R. (1993). “Dritter Vorbericht Über Die Grabung in Der Westtor-Nekropole Von Assos Im Sommer 1991”. *Asia Minor Studien*,10. s.1-35.

- Stupperich, R. (1994). “Beobachtungen zu Gräbern und Grabsitten In Der Nekropole Von Assos”. *Laverna V*, 5.s 56-86.
- Stupperich, R. (1996). “Grabungen in der Nekropole von Assos 1989-1994”, *Thetis* 3. s. 49-70.
- Throckmorton, P. ve Bullitt, J. (1963) .“Underwater Surveys in Greece: 1962”, *Expedition*. 5/2, ss. 17-23.
- Trampedach, K. (1993). *Platon, Die Akademie und die zeitgenössische Politik*, Franz Steiner Verlag. Stuttgart.
- Texier, C. (2002). *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*. Ali Suat (çev.). Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı. Ankara.
- Walter, L. (1923). *Strabo on the Troad*, Cambridge.
- Ward-Perkins, J. (1992). *Marble in Antiquity: Collected Papers*, British School at Rome, London.